

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

FAKULTA LESNICKÁ A DŘEVAŘSKÁ

KATEDRA LESNÍ TĚŽBY

Analýza vlastnictví lesů v ČR a prognóza jeho vývoje

Bakalářská práce

Vedoucí: doc. Ing. Jiří Oliva, Ph.D.

Autorka: Eva Gavlasová

2010

Univerzita: Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta: lesnická a dřevařská

Katedra: lesní těžby

Školní rok: 2008/09

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

pro: Eva GAVLASOVÁ

obor: DHSSL

Název tématu: Analýza vlastnictví lesů v ČR a prognóza jeho vývoje

Analysis of the forest ownership in the Czech Republic
and a prediction of his evolution.

Zásady pro vypracování:

V rámci výše uvedeného zadání proveďte:

- Literární rešerši vývoje vlastnictví v ČR
- Popis vývoje vlastnictví a nejdůležitějších vlastnických zněn v ČR
- Srovnání se zahraničím
- Analýza současné struktury vlastnictví lesů v ČR
- Možnosti privatizace (zde se zaměřte zejména na privatizační proces v 90. letech a jeho dopady na lesní hospodářství)
- Prognózu dalšího vývoje vlastnictví
- Diskusi a závěr

Rozsah grafických prací: dle potřeby

Rozsah průvodní zprávy: cca 35 – 40 stran

Seznam odborné literatury:

Oliva J.: Legislativní podmínky řádného lesnického hospodaření, Praha 2003
Oliva J.: Lesnická politika, Praha 2005
Flora, M.: Efektivnost právní normy jako nástroje lesnické politiky, MZLU Brno, fakulta lesnická a dřevařská, Brno 1997, 340 s.
Oliva J.: Lesopolitické aspekty vlastnictví lesů a jeho historický vývoj, CZU Praha 2006
Nožička J.: Přehled vývoje našich lesů, ZNZ Praha 1957;
Domes, Z.: Ekonomická reforma lesního hospodářství v České republice v období 1991 – 1992
Lesnická práce: Ročník 86 (2007), Číslo 5 (2007): Příprava Podnikatelského konceptu LČR na pozadí historických událostí

Vedoucí bakalářské práce: **Doc. Ing. Jiří Oliva Ph.D.**

Konzultant: Dr. Ing. Michal Hrib

Datum zadání bakalářské práce: **září 2009**

Termín odevzdání bakalářské práce: leden 2010

Vedoucí katedry

Děkan

V Praze dne 1.12. 2008

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Analýza vlastnictví lesů v ČR a prognóza jeho vývoje vypracovala samostatně a použila jen pramenů, které cituji a uvádím v příložené bibliografii.

V Praze dne

.....

podpis autora práce

Poděkování

Za odborné vedení, cenné připomínky při zpracování mé bakalářské práce a za pomoc při získávání podkladů pro mou práci patří poděkování vedoucímu této bakalářské práce doc. Ing. Jiřímu Olivovi, Ph.D.

Abstrakt

Práce je zaměřena na pojem vlastnictví, vztah vlastníka lesa vůči státu, historické a současné postavení vlastníka lesa vůči státu, nejvýznamnější změny, které se odehrály v minulosti až po současnost, ekonomickou situaci vlastníků lesa v současnosti, vlastnickou strukturu lesních pozemků v okolních zemích a ve státech EU a privatizaci lesů a jejich vývoj do budoucna.

Pojem vlastnictví je spjat s mnoha změnami, které se odehrály v minulosti a které měly velký vliv na vlastníky pozemků (jakožto na vlastníky soukromých pozemků, obecních, krajských, církevních a dalších). Změny, které proběhly, mají velký vliv až do současnosti. Největší zásah do vlastnictví pozemků způsobila První pozemková reforma další zákony a vyhlášky, které z ní vychází a jsou s ní spojené.

V současnosti jsou nejdůležitější informace okolo privatizace lesů, které se po roce 1989 zpátky vracejí původním vlastníkům, obcím nebo těm, kterým byly zabráněny a následně zestátněny.

Klíčová slova

Vlastnictví lesa, vlastník, historie vlastnictví lesů, omezení vlastnictví, veřejný zájem, privatizace lesů

Abstract

Work is pointed at the term of property, relationship between owner of forests and state, historical and present relationship between owner of forests and state, the most important changes which happened in past until present, economical situation of forest owners in present, forest land owners structure in states of EU and forest land privatization and their development to future.

The term of property is linked to many changes, which happened in a past and which have a big effect to forest land owners (as private forest land owners, municipal, regional, church and other). Changes, which happened have a big effect on present. The biggest intervention on ownership of land caused First land reform. And than other law and public notice, which are based on and are connected to First land reform.

In present information about forest land privatization, which is giving forest lands, which were enclosed and nationalized back to its owners after the year of 1989 are the most important.

Key word

Forest land property, owner, history of forest land property, property restrictions, public interest, forest land privatization

OBSAH

1. ÚVOD.....	1
2. LITERÁRNÍ REŠERŠE.....	3
2.1 Vlastnictví	3
2.2 Omezení vlastnického práva	4
2.3 Vyvlastnění	5
2.4 Druhy vlastnictví.....	5
2.4.1 Státní vlastnictví lesů.....	5
2.4.2 Obecní a samosprávné lesy	7
2.4.3 Společenstevní lesy	7
2.4.4 Církevní lesy.....	8
2.4.5 Soukromé lesy	8
2.4.6 Družstevní lesy	9
2.5. Legislativní vliv státu na vlastníky lesů.....	9
2.5.1. Období po roce 1784	9
2.5.2 Období 1918 – 1945	10
2.5.3 Rok 1945 až současnost.....	10
2.6 Nejdůležitější změny ve vlastnictví lesů ČR.....	11
2.6.1 Raabizace.....	12
2.6.2 První pozemková reforma	13
2.6.3 Období po druhé světové válce	15
2.6.4 Vývoj vlastnictví po roce 1989.....	17

2.7 Lesní majetek jako veřejný statek	20
2.8 Působení státu na vlastníky lesů.....	21
3. ANALÝZA SOUČASNÉ VLASTNICKÉ STRUKTURY V ČR	25
3.1 Lesy v České republice	25
3.2 Vlastnická struktura lesů České republiky v současnosti	25
4. SROVNÁNÍ VLASTNICKÉ STRUKTURY S LESNICKY VÝZNAMNÝMI ZEMĚMI EVROPSKÉ UNIE	28
4.1 Spolková republika Německo – se zaměřením na Bavorsko	28
4.2 Rakouská republika	28
4.3 Slovenská republika	29
4.4 Polská republika	29
4.5 Dánsko.....	30
4.6 Finsko	30
4.7 Holandsko	31
4.8 Portugalsko.....	31
4.9 Skotsko.....	32
4.10 Turecko	32
4.11 Estonsko	33
5. MOŽNOSTI PRIVATIZACE LESŮ	34
5.1 Privatizace darem	34
5.2 Privatizace prodejem.....	34
5.3 Privatizace vložním lesního majetku do obchodních společností.....	35

5.4 Privatizace formou navrácení dříve zestátněného majetku (reprivatizace, restituce)	36
5.5 Restituce pozemkového vlastnictví.....	37
5.6 Privatizace pozemkového vlastnictví.....	38
5.6.1. Malá privatizace a restituce	38
5.6.2 Velká privatizace	39
5.6.3. Fond národního majetku.....	40
5.6.4 Liberalizace cen.....	40
5.6.5 Vnitřní směnitelnost československé měny.....	41
5.6.6 Sociální souvislosti ekonomické reformy	41
5.6.7 Strukturální politika.....	41
5.6.8 Odstátnění, vlastnictví, privatizace.....	41
5.6.9 Privatizační předpisy	42
5.6.10 Založení právnické osoby Lesy České republiky.....	43
5.6.11 Převod práva hospodaření k lesům ve vlastnictví státu od podniků Státních lesů na Lesy České republiky	44
6. DISKUSE A PROGNÓZA VÝVOJE.....	47
7. ZÁVĚR.....	53
8. LITERATURA.....	54
8.1 Citovaná literatura.....	54
8.2 Ostatní literatura.....	55

1. ÚVOD

Pojem vlastnictví představuje věčný problém psychologický, ekonomický, filozofický, sociologický (zejm. sociálně psychologický) ... a samozřejmě i problém právní. Tento pojem se zatím nepodařilo vědecky definovat a není ani možné předpokládat, že se to v budoucnu podaří. Následující výběr názorů nám představí vlastnictví od minulosti až po současnost a vztah vlastnictví a státu.

Platón požaduje ve svém modelu zákonného státu, aby právě stát garantoval, že nikdo nenashromáždí nadměrný majetek. Intenzivní státní organizování a kontrolování mělo vést k dosažení tzv. středního dostatku.

Rané křesťanství se vyznačuje majetkovým komunismem např. Ambrosius: „Příroda vytvořila všechno jako společný majetek všech. Božím příkazem bylo všechno stvořeno tak, aby obživa patřila všem a aby země byla ve společném vlastnictví“ ...

U Bodina nalézáme společný a individuální kompromis. Můžeme hovořit o státu tehdy, jestliže existuje suverénní moc, která sjednocuje všechny rodiny a kolegia. Vedle suverénní moci musí existovat i něco, co je pro všechny společné a veřejné, jako například veřejné státní vlastnictví, veřejný poklad, ulice, hradby, náměstí, kostely, trhy, ...

Proti tomu Thomas More, žádný prostor pro kompromis (koexistenci společného a soukromého) nevidí. „A tak, když v duchu přehlížím a převracím všechny ty státy, které dnes všude po světě vzkvétají, nepřipadá mi to – Bůh mi buď milostiv – jako nic jiného než jako spiknutí boháčů, jednajících o vlastních výhodách pod záminkou a ve jménu státu. Vynalézají a vymýšlejí si všechny způsoby a úskoky, aby jimi to, co sami nepoctivě nahrabali, především udrželi beze strachu před ztrátou, za druhé (v případě ztráty), aby to mohli přičiněním a prací všech chudáků co nejlaciněji získat zpět a mohli toho zneužívat. Jakmile se jednou boháči – jménem státu, tj. i jménem chudých – rozhodnou, že se takové úskoky mají zachovávat, ihned se z toho stávají zákony. Ale nejhorší lidé se svou nenasytnou žádostivostí rozdělili jen mezi sebe vše to, co by bylo dobře postačilo pro všechny.“

Rozhodně stojí za zmínku i věta utilitaristy a předchůdce pozitivistů Jeremy Benthama, že „Pravomoc, subjektivní právo, zákaz, povinnost, závazek, vlastnictví, svoboda – to

všechno jsou jen zdánlivé podstaty, které právo nechává vzniknout a zaniknout při vhodné příležitosti“.

Friedrich Carl von Savignym měl názor, který se zabývá společným majetkem (statkem), společným užíváním, společným majetkem (statkem) – soukromým užíváním a soukromým majetkem (statkem) - soukromým užíváním. V pojmu vlastnictví nachází úplné uznání bohatství a chudoby. V duchu římskoprávním chápe „vlastnictví“ jako neomezené a výlučné panství osoby nad věcí.

Pohledy na vlastnictví v rozpětí více jak dvou tisíce let měly za cíl zatím jedině, signalizovat existenci trvalých otázek, které nás zajímají a tíží doposud. Podstata a charakter vlastnictví, jeho místo v právu a společnosti, vztah soukromého a veřejného vlastnictví, to jsou otázky bezpochyby aktuální.

Období v bývalých státech tzv. reálného socialismu je vývojovou etapou. Faktem zůstává, že ani analýzy této etapy specializovaných týmů ekonomů, sociologů či politologů k její podstatě a charakteru – přes dobu, která mezitím uplynula – dojista neřekly poslední slovo (a nabízí se i otázka, kdy jaké řeknou). To je dobré si uvědomit při vnímání aktuální české reality. Zájem o vlastnictví státu v průběhu 90. let byl orientován především na rozdělování majetku soukromým osobám.

Lze se současně domnívat, že při nové vizi moderního státu, která ovšem musí v první řadě navázat na vše pozitivní z historie státu „národního“, se bude muset přehodnotit role státního vlastnictví, resp. veřejného vlastnictví jako takového. Toto vlastnictví má v „moderním“ státě své nezastupitelné místo, i když v minulosti jsme neměli vždy ty nejlepší zkušenosti.

Vlastnictví má přímo geneticky zakódovanou povinnost právního přístupu ke svému předmětu. Respektuje-li tuto danost právní úprava a ti, kteří vlastnické právo vykonávají, může vlastnictví státu (též vlastnictví obcí, vyšších územních samosprávných celků, příp. i jiných tzv. veřejnoprávních subjektů) hrát důležitou roli také v dnešním „postmoderním“ světě. Otázkou je, jak je tato role hrána a jaký to má vliv pro současný stát (zejm. při velikosti naší České republiky).

2. LITERÁRNÍ REŠERŠE

2.1 Vlastnictví

Vlastnictví či **vlastnické právo** je přímé výlučné právní panství určité individuálně určené osoby (vlastníka) nad konkrétní věcí. Vlastnickému právu odpovídá povinnost všech ostatních subjektů nerušit vlastníka ve výkonu jeho práva k věci. Řidčeji se slovo vlastnictví používá také ve významu majetek či jmění, tedy pro označení předmětu vlastnického práva. Vlastnické právo je nejsilnějším a nejrozsáhlejším věcným právem. Jde o právo absolutní, které působí vůči všem ostatním osobám na rozdíl od závazkových práv, která působí jen mezi stranami závazku. Předmětem vlastnického práva může být jakákoliv věc v právním smyslu.

Vlastnické právo zahrnuje:

- právo věc držet
- právo věc užívat a požívat její plody a užitky
- právo s věcí nakládat

V moderních právních systémech však může být takový absolutní rozsah vlastnictví omezen veřejnoprávními předpisy, např. pokud je určitá věc zvláštními předpisy chráněna jako kulturní památka, má vlastník povinnost ji udržovat v náležitém stavu a za její úmyslné poškození, zničení či zašantročení může být každý, tedy i vlastník, postížen prostředky správního či trestního práva. (Wikipedie, 2009)

Lesní právo z velké části spočívá v omezení některých práv vlastníků lesa a to buď ve veřejném zájmu, nebo v zájmu jiných vlastníků. Lesní právo omezuje vlastníky lesa zejména v jejich právu věc užívat a požívat a v právu s věcí disponovat.

Jelikož právo vlastnit majetek patří k základním lidským právům a svobodám, je nutné, aby k jeho případnému omezení došlo zásadně pouze na základě zákona. Lesní právo přitom využívá skutečnosti, že český právní řád vychází z koncepce vlastnického práva, která zohledňuje sociální úlohu vlastnictví. To je vyjádřeno v samotné Listině základních práv a svobod v ustanovení jejího čl. 11, ods. 3:

„Vlastnictví zavazuje. Nesmí být zneužito na újmu práv druhých anebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy. Jeho výkon nesmí poškozovat lidské zdraví, přírodu a životní prostředí nad míru stanovenou zákonem“.

S touto koncepcí se setkáme prakticky ve všech střeoevropských zemích a některé její principy jsou v případě lesního práva aplikovány i v USA a Velké Británii.

V článku 11 Listiny základních lidských práv a svobod je stanoveno:

- Každý má právo vlastnit majetek. Vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu. Dědění se zaručuje.
- Vlastnictví zavazuje. Nesmí být zneužito. Jeho výkon nesmí poškozovat lidské zdraví, přírodu a životní prostředí nad míru stanovenou zákonem.
- Vyvlastnění nebo nucené omezení vlastnického práva je možné ve veřejném zájmu, a to na základě zákona a za náhradu.
- Zákon stanoví, který majetek smí být jen ve vlastnictví státu, obce nebo určených právnických osob.

Držba věci je spojena s momentem objektivním, což je nakládání s věcí, jednak s momentem subjektivním tj. nakládání s věcí jako se svou. Oprávnění věci užívat znamená využívat její užitnou hodnotu. Právo užívat plody se uplatní u věcí plodonosných a dává vlastníkovu právo přisvojit si plody svého vlastnictví a užívat užitky. Právo nakládací (disposice) umožňuje především realizaci směnné hodnoty věci.

V ustanovení § 124 Občanského zákoníku se stanoví, že všichni vlastníci mají stejná práva a povinnosti a poskytuje se jim stejná právní ochrana. (Oliva, 2006)

2.2 Omezení vlastnického práva

Vlastník nemůže vykonávat své právo neomezeně. Omezení vyplývající přímo z právních předpisů jsou označována jako pojmová omezení vlastnického práva. Právní předpisy stanovují v některých případech způsob, jakým jediné může být věc užívána (k takovým předpisům patří i lesní zákon). Jiná omezení vlastnického práva stanovená

právními předpisy, se netýkají vlastnictví určitých věcí, ale pouze výkonu vlastnického práva za určitých podmínek nebo v určitých oblastech (např. ochranná pásma).

2.3 Vyvlastnění

Podle ustanovení § 128 Občanského zákoníku lze věc vyvlastnit nebo vlastnické právo omezit, nelze-li dosáhnout účelu jinak, a to jen na základě zákona, jen pro tento účel a za náhradu. Vyvlastnění je nejsilnějším zásahem do vlastnických práv a je pro ně typické, že se uskutečňuje individuálním správním aktem, a ne obecně platným zákonem, jako tomu je při omezování vlastnických práv. (Oliva, 2006)

2.4 Druhy vlastnictví

Vlivem historie se vytvořily tyto druhy vlastnictví:

- 1) *státní* (královské, komorní), kam patří lesy ve vlastnictví státu anebo státem spravované
- 2) *obecní a samosprávné* (lesy obcí a měst, lesy veřejných fondů)
- 3) *společenstevní* (lesy singulární, komposesorátní a urbární)
- 4) *církevní*
- 5) *soukromé*
- 6) *družstevní*

2.4.1 Státní vlastnictví lesů

Státní vlastnictví je v případě lesů nejstarší vlastnická forma. V těchto dobách jednotlivci i rodiny obdělávali pouze půdu. Vlivem rodové aristokracie přecházela neobdělávaná půda, tedy i lesy, do vlastnictví obcí. S rozvíjejícím se státním a lenním zřízením přecházely obce do vlastnictví knížat. Půda, která byla ve vlastnictví knížecích rodů a později i v rukou krále, byla darována se závazkem služby jednotlivým osobám, rytířům, církvi, klášterům, církevním představeným a ještě později na ní byla zakládána města. Dochází tak postupně k přesunu půdy z pomyslného vlastnictví panovníka, jako představitele státu, do soukromých rukou.

Osoba právnická (město, klášter) nebo fyzická často vlastní svůj majetek a někdy je i sama vrchností vůči dalším. Osoba fyzická a právnická plnila povinnosti ke své vrchnosti a hospodařila samostatně. Vrchnostenská práva byla u nás zrušena spolu s poddanstvím v roce 1848.

Od 13. století docházelo ke ztrátě postavení krále jako vlastníka (vyproštění, odměny, léna, výpůjčky, zástavy,....atd.)

Šlechta byla jednou z vládnoucích vrstev feudální společnosti, ve které svou moc zakládala na vlastnictví půdy, vojenské specializaci a výsadách, které jí zaručovaly významnou úlohu při řízení státu. K charakteristickým náležitostem, které ve středověku odlišovaly šlechtu od poddaných a částečně také od kléru¹, náležely erby a důraz na znalost předků.

Počátky naší šlechty v 10. - 12. století úzce souvisí s rodem Přemyslovců a jejich vojenskými družinami. Ty byly tvořeny schopnými jedinci, kteří za své služby dostávali výsluhy v podobě pozemků, správcovství hradu atd. Ačkoli tyto výsluhy byly zpočátku pouze osobní povahy - do smrti nabyvatele - a bylo je možno odejmout, dochází k jejich postupné přeměně v dědičné vlastnictví. (Wikepedie, 2009)

Velká změna v majetkových poměrech nastala v době „*osvícenského absolutismu*“. Za panování Josefa II. bylo rozprodáno jen v Čechách 97 208 ha státních lesů (v celé rakouské říši to činilo 183 708 ha) a z lesů církevních řádů byl zřízen náboženský fond.

V roce 1918 po vzniku Československé republiky byla uzákoněna pozemková reforma. Hlavním úkolem bylo získat zemědělskou půdu pro zájemce z řad drobných rolníků a bezzemků. Také bylo zrušeno šlechtictví, řády a tituly, které byly udělovány jako pouhá vyznamenání, byly ke dni 18. prosince 1918 zrušeny zákonem č. 61/1918 Sb.

Rozbití republiky odtržením tzv. sudetských území a jejich přičlenění k Velkoněmecké říši, vznik Slovenského štátu a vytvoření tzv. Protektorátu Čechy

¹ Klér - (resp. **klérus** nebo **duchovní stav**) je obecný pojem popisující skupinu formálních náboženských vůdců.

a Morava a jeho okupace Německem mělo za následek narušení mnohých lesních hospodářských celků a jejich organizační struktury. Na zabraném území správu státního lesního majetku, majetku obcí a dohled nad hospodařením v drobných lesích, prováděly říšské lesní úřady. Později byla podle tohoto vzoru upravena i protektorátní organizace lesní služby a do jejího čela byli postaveni Němci. (Oliva, 2005)

2.4.2 Obecní a samosprávní lesy

V této skupině můžeme najít např. lesy obcí, měst, svazků územní samosprávy, majetky okresů a majetky zemí. Po roce 1948 byly většinou zestátněny. Půdy, které nebývaly využívány každoročně, byly zalesněny a poté prodány do vlastnictví obcím. Největší část městských lesů byla získána koupí. Města na rozdíl od obcí dostávala majetek darem od vladaře. V současné době města jako např.: Brno, Dvůr Králové nad Labem, Děčín, Hradec Králové, Jaroměř, Kutná Hora, Karlovy Vary, Mariánské Lázně, Olomouc, Pelhřimov, Písek, Plzeň, Praha, Rokycany, Tábor, Znojmo vlastní velké lesní majetky.

2.4.3 Společenstevní lesy

Významnou změnu v hospodaření v drobných lesích přineslo vládní nařízení č.178/1940 Sb., kterým byly vytvořeny Správy lesních společenstev, které spravovaly svými lesními hospodáři lesy společenstev. Správy lesních společenstev, vedle odborné správy malolesů, plnily úkol umístit nadbytečné lesní zaměstnance, kteří přišli z obsazených oblastí. (Oliva, 2005)

Společenstevní lesy byly obhospodařovány společně. Tento majetek pochází z původní rodové organizace, která vlastnila zemědělskou půdu, a vztahovala se k lesům i pastvinám. Podobné instituce existovaly i v jiných středoevropských zemích (Rakousko, Švýcarsko).

V současné době se dělí na:

- 1) obecný statek, zrušený zákonem č. 421/1919 Sb.

2) majetek singulární², na Slovensku urbární

3) majetek komposesorátní³

2.4.4 Církevní lesy

Skládají se zejména z lesů církve římskokatolické, náboženských řádů, kongregací, tzv. arcibiskupské, biskupské, klášterní (řádové), benefiční, kostelní atd.... Jedná se především o soukromé vlastnictví lesů. Majetek církevních úřadů, prebend, řádů, kostelů, far a církevních obcí nepřešly, nebo nebyly převedeny na stát podle zákona č. 215/1919 Sb. a podle zákona č. 124/1947 Sb., po té byly zestátněny zákonem č. 46/1948 Sb..

2.4.5 Soukromé lesy

Velké soukromé majetky byly darované panovníkem většinou za prokázané služby. Později bylo možné je získat koupí. Do roku 1924 byly tyto pozemky dělené na formu fideikomisní⁴, nebo aloidní⁵. Podle zákona č. 179/1924 Sb. přešly fideikomisy na aloidní formu držby. V dnešní době existují vedle velkých soukromých majetků i drobné lesní majetky (lesy selské a jiných vlastníků). K zlepšení stavu soukromých malolesů⁶ se z počátku počítalo s ustanovením odborníků v jednotlivých okresech, kteří by radou či skutkem razili cestu a vzbuzovali porozumění pro postupné vytváření lesních družstev jednotně spravovaných.

² Majetek se vyvíjel podobně jako pozdější obecní statek v českých zemích. Tyto lesy patřily singularistům a na Moravě se odvozoval z ustanovení císařského patentu z roku 1853. Singulární lesy byly zrušeny podle zákona o nové pozemkové reformě (1848 – 1958).

³ Komposesorát je zvláštním druhem vlastnického práva, kde vlastníci drží a užívají část nemovitosti. Ve feudální době jedinci a rodiny nabyly práva a nemovitosti, která společně užívaly.

⁴ Svěrenecká - majetek přecházel jen na členy rodiny

⁵ S majetkem se nakládalo libovolně.

⁶ Jsou to lesy drobných majitelů s výměrou nepřesahující 50 ha. Hranice výměry nejsou jednoznačně ustáleny: kolísají v rozmezí 50 – 250 ha. Někdy se rozumí do výměry 100 ha – při intenzivnějším lesním hospodářství anebo do 200 ha – při extenzivnějším lesním hospodářství.

Soukromé velkostatky měly být podrobeny účinnému státnímu dozoru. Vedle lesních úřadů, spravujících státní lesní majetek, měly se vytvořit samostatné státní lesní úřady, které by převzaly dozor nad všemi lesy v republice a které by přebraly i přímé vedení lesní správy v lesích obecních, družstevních a soukromých. Jim mělo být v nových lesních zákonech vyhrazeno právo zkoumat a schvalovat lesní hospodářské plány, dozírat nad hospodařením a trvat na tom, aby pro veškeré lesy byli ustanoveni odborně vzdělaní a státně zkoušení lesní hospodáři, kterým měla být státem poskytnuta ochrana proti libovůli vlastníků lesů. (Oliva, 2005)

Některé druhy držby až do roku 1918 připouštěly dvojí výklad (např. mezi držbou církevní a nadační nebo obecní). Nepatrný podíl státních lesů v minulém století byl způsoben jejich úplným rozprodejem na Moravě a ve Slezsku a v převážné části Čech, které bylo po roce 1850 ještě podstatně zredukováno). (Gross, Roček, 2000)

2.4.6 Družstevní lesy

Byly zřizovány podle zákona č. 70/1873 ř.z.⁷ z majetku fyzických osob, právnických osob a obcí. V období první republiky družstva zvyšovala % vlastnictví pozemků. Po roce 1945 družstva vznikala dobrovolným sdružením lesních majetků obcí, tzv. lesní družstva obcí.

2.5 Legislativní vliv státu na vlastníky lesů

2.5.1 Období po roce 1784

V roce 1784 byl v Rakousku zaveden dozor nad hospodařením v lesích. K tomu byl zvolen zvláštní referent, který se zabýval prací krajských komisařů, kteří prováděli dozor nad hospodařením v lesích. Základem státní lesní dohlédací služby byl dvorský dekret, který byl vydán v březnu 1789. Tento dekret byl sestaven proto, aby se zamezilo špatnému hospodaření a aby se zlepšily hospodářské metody v lesích. Dozor byl přidělen lesním lesmistrům.

⁷ ř.z. – říšský zákon

Teprve lesní zákon z roku 1852 se snažil sjednat po této stránce nápravu a hájit zájmy lesnické politiky prostřednictvím organizace dozoru nad lesy (Horna, Daňha, Ministr). Tímto dozorem byly podle § 23 pověřeny politické úřady, které však neměly dostatek odborníků. Teprve zemskými zákony z roku 1872 byli v Čechách a na Moravě ustaveni u místodržitelství lesní inspektoři a těm byli podle nařízení ministerstva orby č. 6953/1873 přiděleni lesní technici (v Čechách 6 a na Moravě 3). Řádná organizace státní lesní dohlédací služby byla ustavena ministerským nařízením č. 165 z roku 1895. Síť státní lesní služby dohlédací byla v Čechách doplněna ještě sítí okresních lesních technických znalců, ustanovených okresními zastupitelstvy podle zákona č. 11/1893 č.z.z. o dohledu nad hospodařením v lesích obecních. Funkci technického znalce mohl plnit buď zvláštní okresní úředník, nebo lesní hospodář v cizích službách. (Oliva, 2006)

2.5.2 Období 1918 – 1945

Po vzniku Československé republiky byl vydán zákon č. **82/1918 Sb. o prozatímní ochraně lesů**, který se zabývá hospodařením podle lesních hospodářských plánů (u majetků, pro které již byly vyhotoveny) a pro další stanovil věkovou a plošnou hranici mýtní těžby. Státní dozor připadl zemské inspekci, které podléhaly inspekce okresní. **K nejdůležitější změně došlo po vydání zákona č. 125/1927 Sb. o organizaci politické správy. Lesní inspekce se změnila na lesní dohlédací službu.** Základem pro přijetí pracovníka byla zkouška pro lesní hospodáře, později státní zkouška pro lesní technickou službu u politické správy. V období okupace se lesní dohlédací služba vedla stejně jako v Německu. Zavedlo se komisařské vedení lesních služeb, které se skládalo z ministerstva zemědělství, z lesní dohlédací služby, z podniku Státní lesy a statky, z lesnického školství, z výzkumu a z hrazení bystřín.

2.5.3 Rok 1945 až současnost

Lesní úřady byly zrušeny zákonem č. 195/1946 Sb. a byly zahrnuty do příslušných okresních národních výborů. A tímto krokem byl obnoven stav před rokem 1939. V roce 1951 se zřídily u všech krajských národních výborů (KNV) a také u některých okresních národních výborů (ONV) samostatné odbory pro lesy a dřevařský průmysl. Ministerstvo lesů a dřevařského průmyslu bylo v roce 1956 zrušeno a přiděleno do ministerstva zemědělství, které bylo rozšířeno na ministerstvo zemědělství, lesního a vodního

hospodářství. Úřadující odbory okresních národních výborů a krajských národních výborů se zrušily a agenda dohlédací služby přešla do odborů zemědělství, lesního a vodního hospodářství. Dále byl vydán zákon č. 166/1960 Sb., který se zabýval lesní dohlédací službou, kde lesní dohlédací služba byla přejmenována na státní péči o lesy. Po roce 1990 se rozdělila státní správa lesů mezi ministerstvo zemědělství a ministerstvo životního prostředí. Dalším orgánem, který je zaměřen na hospodaření v lesích, je Česká inspekce životního prostředí, která spadá pod ministerstvo životního prostředí. Nynější zákon o lesích č. 289/1995 Sb. sestavil dohromady státní správu lesů pod ministerstvo zemědělství. Lesy národních parků spadají pod správu ministerstva životního prostředí, lesy ministerstva obrany spadají pod správu Vojenského obvodního lesního úřadu, k tomu tento zákon umožňuje ministerstvu životního prostředí největší státní dohled nad lesy. To ukazuje, že v ČR je velmi komplikovaný státní systém nejen pro vlastníky lesa, ale také pro stát.

2.6 Nejdůležitější změny ve vlastnictví lesů ČR

Původně lesy patřily všem, později se také v našich zemích uplatnil názor, že veškerá neosídlená půda, tedy všechny lesy bez pána, patří panovníkovi. Kromě lovu nepřinášely panovníkovi žádné zvláštní, výhody a tak odměňoval touto půdou šlechtice za jejich prokázané vojenské a úřednické služby. Ke snížení královského „státního“ majetku přispěl Jan Lucemburský, který chtěl získat finanční prostředky na svůj dobrodružný život. Jeho syn Karel IV. se naopak snažil získat zpět co nejvíce tohoto majetku. Jeho vztah k těmto lesům lze vyčíst z úvodu jeho zákoníku (Majestas Karolina): „Naše překrásné lesy obdivované mnoha zeměmi, nejenže chceme rozšířit chráněním....., chceme je zachovat a nedotčené je chceme věčně mít.“ Husitské bouře, kdy prakticky neexistovalo žádné státní vedení, přispěly ke snížení královského a v Čechách i církevního majetku, ve prospěch šlechty. V pohusitské době se proto královský majetek dělí na statky korunní a na jmění komorní, u něhož byla dispozice omezena souhlasem zemských stavů. Pobělohorská doba, konfiskace majetku české nekatolické šlechty, vedla k tomu, že většina našich lesů se dostala do rukou cizí šlechty, jejíž část se po celá staletí necítila být součástí naší pospolitosti. (Oliva, 2006)

V českých zemích se četnost sporů vždy rapidně zvýšila po významných vnitropolitických přeměnách, zejména po roce 1918, kdy lesy v majetku státu vykazovaly nepatrnou výměru a byl zájem na jejich rozšíření, a po roce 1948, kdy docházelo k postupnému zestátnování, které bylo zakončeno přijetím zákona č. 61/1977 Sb., o lesích, a po roce 1989, kdy byla realizována myšlenka majetkových restitucí. Restituční procesy po roce 1989 nastoupily cestu opačnou, na níž bývá ze zahraničí mnohdy hleděno s nepochopením, neboť rozloha státního lesa se snížila především ve prospěch drobných vlastníků, přičemž některé korporace s rozsáhlými lesními majetky byly z restitucí vynechány (zejména církev římskokatolická).

Mezi odbornou veřejností byla nejčastěji preferována právě myšlenka širokého státního vlastnictví lesa (zejména s ohledem na zmíněné lepší naplňování veřejného zájmu). (Oliva, 2006)

2.6.1 Raabizace

První pozemkové reformě předcházela reforma, která byla pojmenována podle zakladatele Františka Raaba. Nebyl to lesník, ale právník, který se díky svým znalostem stal dvorním radou a byl mu udělen rytířský titul. V 70. letech 18. století se stal generálním ředitelem státních lesů a vytvořil reformu správy státních lesů s cílem docílit zlepšení hospodaření.

Ideou bylo rozdělit vrchnostenské statky na raabizovaném⁸ panství mezi sedláky, kteří by byli na pozemku v dědičném nájmu, stali by se emfyteutéy⁹. Nejprve byla reforma vyzkoušena na zkonfiskovaných panstvích jezuitského řádu v Žirči a v Žaclěři (1775). Poté provedena v Čechách na panstvích komorních a ex-jezuitských. Ostatním panstvím byla pouze doporučena. Provedena byla celkem na 105 panstvích v Čechách. Nejvíce byla uplatněna v blízkosti ohnisek selských bouří ve východních Čechách. (Wikipedie, 2009)

⁸ Raabizace zvaná také aboliční Raabovská soustava, Raabovký robotní svod nebo Raabovský emfyteut, německy Raabschen System byla reforma navržená a provedená dvorním radou F. A. Raabem za panování Marie Terezie.

⁹ Emfyteuze (z latinského emphyteusis = dědičný nájem) je feudální forma dědičného nájmu půdy a to buď na delší dobu, nebo navždy.

I když tato reforma byla pokroková, Raab musel čelit odpůrcům této reformy. Zejména si to uvědomovali správci komorních statků a šlechtičtí statkáři, kteří předvídali, že se jim tak sníží jejich politický vliv.

Mnoho měst a jiných panství raabizaci odmítlo. Po vyzkoušení v Čechách byla raabizace provedena v Dolním Rakousku (1775), na Moravě (1777), ve Štýrsku (1778) a v Haliči (1782). Dvorním dekretem z 10. února 1783 byla nařízena na všech statcích pod dozorem a správou státu. Reforma ale zavedla nerovnost mezi poddanými nájemci půdy, která se projevila při postupném vykupování se z roboty v průběhu 19. století. (Wikipedie, 2009)

2.6.2 První pozemková reforma

V Československé republice vznikla pozemková reforma pod vlivem demokratických idejí prosazovaných prezidentem T. G. Masarykem, podle kterého byly negativně vnímány velké sociální rozdíly mezi velkými vlastníky pozemků tzv. latifundisty a ostatním obyvatelstvem. Dalším, sice skrytým, ale důležitým důvodem, byl obecně negativní náhled na vlastníky, kteří své majetky získali po bitvě na Bílé hoře z původního vlastnictví české šlechty.

První pozemková reforma byla jednou nejvýznamnějších změn držby lesů v historii. Pozemková reforma postihla nejvíce majitele lesů o rozloze nad 10 000 ha a jsou to: Schwarzenbergové, Černín-Morzinové, Hohenzollernové, Paarové, Colloredo-Mannsfedové, Liechtensteinové, Harrachové, Clam-Galasové a Řád německých rytířů. Bylo jim odebráno v průměru 30 až 50% lesního majetku.

Majitelům od 3000 do 10 000 ha bylo odebráno do 25% výměry lesů. Majitelům do 2000 ha se odebralo minimum. Během druhé světové války docházelo ke konfiskaci zejména majetků Židů. Konfiskovány byly také majetky Colloredo-Mannsfedů (Dobříš, Opočno, Zbiroh), Czernínů (Dymokury, Hlušice), Maxe Lobkovic (Bílina, Roudnice, Vysoký Chlumec a další), hluboké větve Schwarzenbergů (47 000 ha), ale také lesního družstva Vysoké Chvojno, Studentské nadace Novojičínské a dalších velkostatků. Neunikl ani církevní majetek (např. Řád německých rytířů, klášter v Broumově atd...). Vnucená správa byla uvalena např. na majetek Arcibiskupství olomouckého, orlické větve Schwarzenbergů, Buquoyů a dalších).

prostorů vyvlastněny lesy na Sedlčansku a Drahanské vysočině. Většina za nacistické německé okupace vyvlastněných drobných majetků byla po osvobození vlastníkům alespoň formálně právně vrácena. (Oliva, 2006)

První pozemkovou reformu nejlépe vyjádřil J. Frič takto:

„Lesy vzhledem k dalekosáhlé své důležitosti pro blaho všeobecné a pro dlouhý svůj věk, život lidský značně přesahující, nenáleží výhradně člověku, který jest dočasným jejich vlastníkem, nýbrž jsou součástí obecného dědictví přírodou nám daného; čili jinak řečeno: lesy mají být veřejným majetkem, jež udržovat a spravovat má ku prospěchu všeobecnému stát“.

Lesníci odmítali parcelaci lesů, nýbrž se stavěli za jejich zcelování, a to jak majetku drobného do lesních družstev, tak zaokrouhlování velkých majetků v hospodářství samostatná. Nelze žádat šablonovité zestátnění veškerých lesů, nýbrž s ohledem na zdravou konkurenci nutno žádat, aby vhodné lesní celky byly přidělovány i jednotlivým korporacím široké působnosti, jakými jsou župy, svazy okresů popř. i okresy. (Frič, Pozemková reforma),(Oliva, 2006)

První pozemková reforma byla provedena pomocí těchto zákonů:

- **č. 32/1918 Sb. o obstarání velkostatků**
- **č. 215/1919 Sb. o zabránění velkého majetku pozemkového**, označovaný jako záborový zákon, doplněný zákonem 387/1919 Sb. Podle těchto zákonů podléhaly záboru majetky o výměře nad 150 ha zemědělské půdy a 250 ha lesa. (Oliva, 2005)

Na lesní části reformy se začalo intenzivněji pracovat v roce 1925, kolem roku 1932 tato akce vrcholila a v roce 1937 byla dočasně zastavena. Cíle, které tato reforma původně sledovala, se z politických důvodů postupně měnily. V důsledku reformy se zvýšila státní držba lesní půdy z 1,2 % na 16,4 %, část lesní půdy byla přidělena obcím a územní samosprávě a menší část i jiným nabyvatelům. V té době začala vznikat lesní družstva obcí. Veškeré vyvlastňování podle uvedených zákonů bylo prováděno za náhradu. (Oliva, 2005)

- **č. 330/1919 Sb. o zřízení pozemkového úřadu**
- **č. 81/1920 Sb. tzv. přidělový.** Stanovilo se, že lesní půda, pokud ji nepřevzme stát, bude přidělena veřejným svazkům a obcím. Podle tohoto zákona bylo umožněno, aby si vlastníci ponechali výměru 250 ha i 500 ha za účelem ochrany uměleckých, přírodních i historických krás.
- **č. 118/1920 Sb. o hospodaření na zabraném majetku**
- **č. 329/1920 Sb. tzv. náhradový zákon,** podle kterého se určovala výše náhrad za zabrané majetky. Bez náhrady se přebíral majetek příslušníků nepřátelských států, příslušníků bývalé panovnické rodiny Habsbursko-Lotrinské, majetek nadací, spočívající na právech ze šlechtictví, které bylo zrušeno zákonem č. 61/1918 Sb.. Dále majetek, jehož užívání se zakládá na výkonu cizozemských funkcí a úřadů nebo který byl s takovou funkcí nebo úřadem spojen, majetek bezprávně nabytý, majetek osob, které se hrubě provinily proti našemu národu ve světové válce, a konečně majetek, který měl podle ustanovení finančních zákonů připadnout státu jako splátka na dávku z majetku. (Oliva, 2005)

2.6.3 Období po druhé světové válce

Po druhé světové válce se změnilы druhy vlastnictví. Po osvobození Československé republiky byly vydány Benešovy dekrety, které byly v roce 1946 prohlášeny za zákony nebo ústavní zákony Československé republiky.

Lze je rozdělit do tří částí:

- 1940-1944 – tyto dekrety byly vydané v exilu v Londýně. Upravují zejména vytvoření československé exilové vlády, orgány a následující orgány.
- 1943-1945 – také tyto dekrety byly vydané v londýnském exilu. Jde o převzetí kontroly osvobozeného území Československa od spojeneckých armád a organizace poválečné československé vlády.

- 1945 – ve Sbírce zákonů v roce 1945 bylo vydáno 98 nových dekretů a bylo republikováno 7 starých dekretů. „Poslední má číslo 140/1945 Sb., o zřízení Vysoké školy politické a sociální v Praze, ze dne 26. října 1945. (Wikipedie, 2009)

Týká se to zejména těchto dekretů:

- **č. 5/1945 Sb. o neplatnosti některých majetkově právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů.** Neplatnými se stala majetková ujednání pod tlakem národní, rasové nebo politické perzekuce, o část bylo nutné žádat.
- **č. 12/1945 Sb. o konfiskaci a urychleném rozdělení majetku Němců, Maďarů, zrádců a nepřátel českého a slovenského národa.**
- **č. 28/1945 Sb. o osídlení zemědělské půdy Němců, Maďarů a jiných nepřátel státu českými, slovenskými a jinými slovanskými zemědělci.**
- **č. 108/1945 Sb. o konfiskaci nepřátelského majetku, který se vztahoval z menší části i na zemědělský majetek.** (Oliva, 2006)

Zákonem č. 142/1947 Sb. o revizi první pozemkové reformy byly zabráněny majetky nad 50 ha. Bylo zestátněno kolem 450 000 ha velkostatkářských, církevních a nadačních lesů.

V roce 1948 byl vydán **zákon č. 46/1948 Sb. o nové pozemkové reformě**, kterým se do státní držby převedlo dalších 70 000 ha velkostatkářských a zbytkových lesů.

Po vyhlášení **zákona č. 279/1949 a navazujícího vládního nařízení č. 90/1950 Sb. o správě národního majetku národními výbory**, stát převzal větší počet obecních a městských lesů vyjma: Prahy, Brna, Tábora, Písku, Kutné Hory, Přerova. Tyto lesní pozemky byly předávány až do roku 1958. Pouze lesy hlavního města Prahy, města Brna, Karlových Varů, Mariánských Lázní o celkové výměře 9000 ha zůstaly nezestátněny.

Po vyhlášení vládního nařízení **č. 81/1958 Sb. o správě národního majetku** byly lesy družstev a jiných útvarů zestátněny. Celková výměra státních lesů čítá 2 574 000 ha. Do

užívání státu se předávaly lesy obhospodařované JZD. I drobní vlastníci lesů byli nuceni k jejich převodu do užívání nebo do vlastnictví státu.

2.6.4 Vývoj vlastnictví po roce 1989

Po roce 1989 nastala postupná privatizace a restituce zestátněného majetku. Byl vydán **zákon č. 229/1991 Sb. o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku**. Tento zákon byl čtyřikrát novelizován a konečné znění je v **zákoně č. 131/1994 Sb.**. Kromě toho byl vydán **zákon č. 243/1992 Sb., kterým se upravují některé otázky související se zákonem č. 229/1991 Sb.**

Zákonem č. 172/1991 Sb. o přechodu některých věcí z majetku ČR do vlastnictví obcí se upravuje i navrácení obecních a městských lesů, s výjimkou lesů v národních parcích. Bylo přijato **usnesení vlády ČR č. 168/1995 Sb. o převodu movitého majetku bývalých lesních družstev obcí do vlastnictví obcí**.

V roce 2000 nabyly účinnosti další zákony např.:

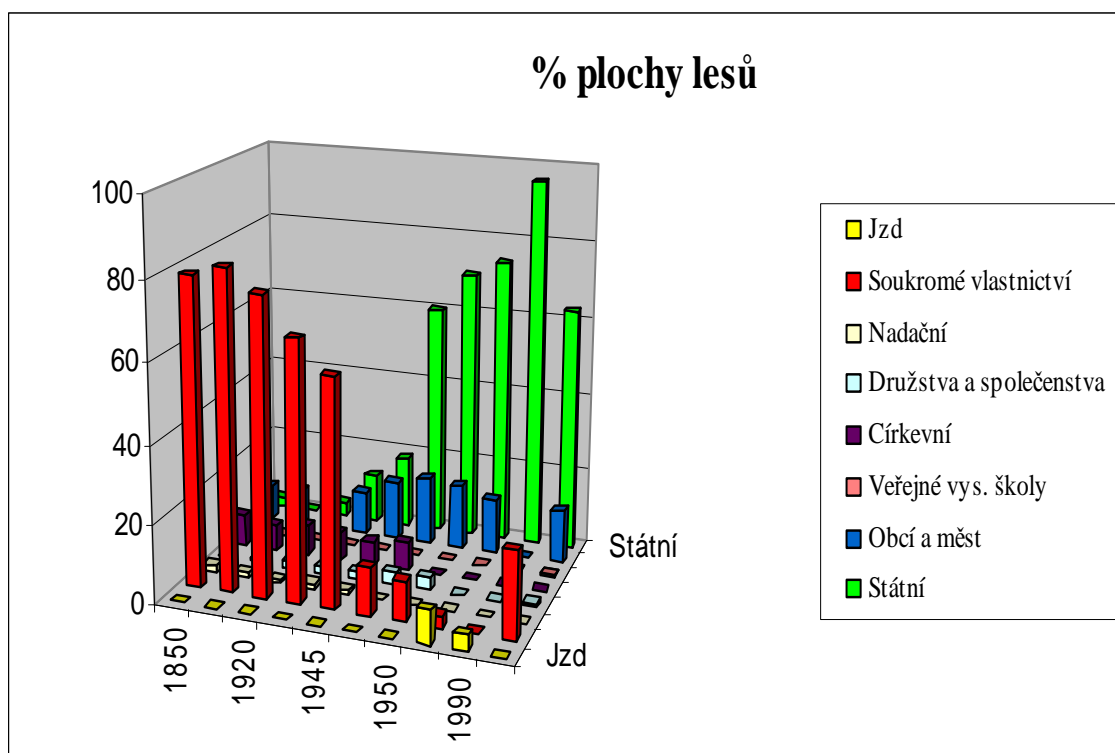
- **zákon č. 114/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 172/1991 Sb. o přechodu některých věcí do vlastnictví obcí**, ve znění pozdějších předpisů, převedl dnem 1. července 2000 do vlastnictví obcí nemovitosti, které byly obcím přiděleny v letech 1945 – 1948 podle platných právních předpisů, avšak nebyly právoplatně zapsány do katastru nemovitostí.
- **lesy obcí a měst v národních parcích byly těmto vlastníkům vráceny na základě zákona č. 214/2000 Sb.**
- v roce 2000 byl proveden podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách převod 16 000 ha lesních pozemků z vlastnictví státu do vlastnictví vysokých škol, které mají akreditovaný studijní program v oblasti lesnictví. (Oliva, 2006)

Tab. č. 1 Vývoj držby lesů na území ČR v období 1850 – 2000:

Lesy	% plochy lesů									
	1850	1910	1920	1930	1945	1947	1950	1960	1990	2000
Státní	2,5	0,2	3,6	12,4	18,3	60,1	70,1	74,2	95,8	63,1
Obcí a měst	9,1	9,4	10	11,3	14,9	17,4	16,6	14,2	----	13,6
Veřejné vys. školy	----	----	----	----	----	----	----	----	----	0,3
Církevní	8	6,6	7,9	7,1	6,1	7,1	----	----	----	----
Družstva a společenstva	----	1,2	1,9	1,8	1,7	3,2	3,2	----	----	0,9
Nadační	1,7	1,3	0,8	1,2	0,9	----	----	----	----	----
Soukromé vlastnictví	78,7	81,3	75,8	66,2	58,1	12,2	10,1	3	0,1	22,1
JZD	----	----	----	----	----	----	----	8,6	4,1	----

Zdroj: OLIVA, J.: Lesopolitické aspekty vlastnictví lesů a jeho historický vývoj.

Graf č. 1: Vývoj držby lesů na území ČR v období 1850 – 2000:

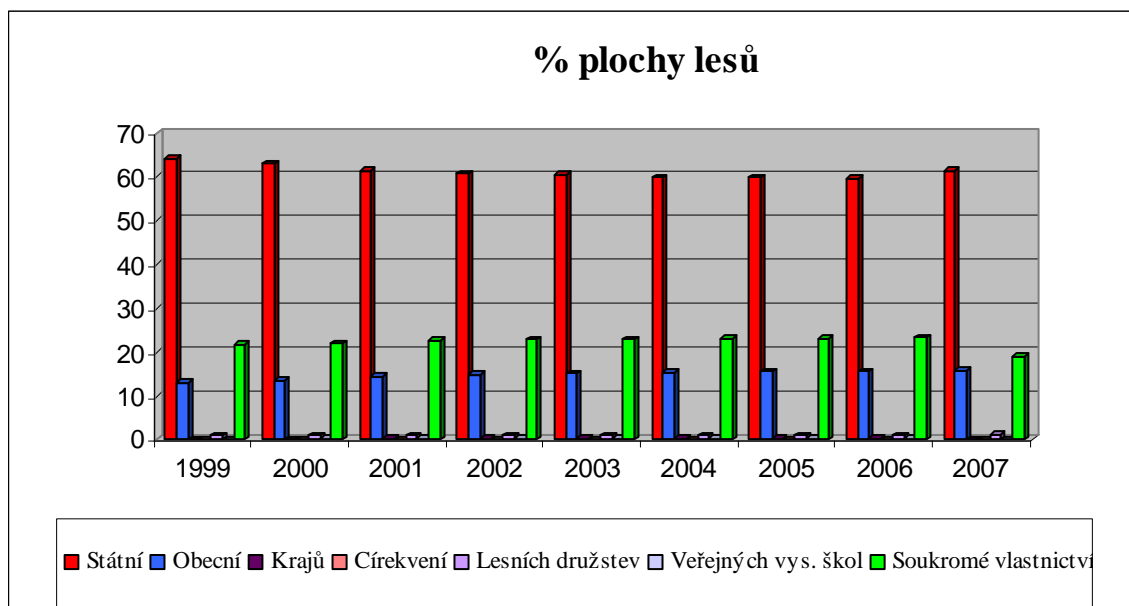

Tab. č. 2 Vývoj držby lesů na území ČR v období 1999 - 2007:

Lesy	% plochy lesů								
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Státní	64,3	63,1	61,5	60,7	60,5	60	59,8	59,6	61,52
Obecní	13	13,6	14,4	15	15,1	15,4	15,5	15,6	15,85
Krajů	----	----	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,15
Církevní	----	----	----	----	----	----	----	----	0,06
Lesních družstev	0,9	0,9	0,9	1	1	1	1	1	1,2
Veřejné vys. školy	----	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,15
Soukromé vlastnictví	21,8	22,1	22,7	22,8	22,9	23,1	23,2	23,3	18,95

Zdroj: **Ministerstvo zemědělství České republiky** – Úsek lesního hospodářství: Zpráva o stavu lesa a lesního hospodářství České republiky

Graf č. 2: Vývoj držby lesů na území ČR v období 1999 - 2007:

2.7 Lesní majetek jako veřejný statek

Les je brán jako významný veřejný statek, nejen v hospodářském lese, ale ještě více v lesích ochranných a v lesích zvláštního určení. Je důležitou ekonomickou aktivitou, v níž lidé mají v určité oblasti stejný prospěch. Z užívání veřejných statků nesmí být nikdo vyloučen, bez ohledu na to, jestli si lidé chtějí nebo nechtějí koupit veřejný statek.

Proč les chápat jako veřejný statek? Důvody jsou různé, jako např.:

- užívání lesů je historicky vzniklé právo
- vznik služebností (pastva dobytka, hrabání steliva, palivové a ostatní dříví potřebné v selském hospodářství)
- právo veřejného užívání lesů je obsaženo v mnoha lesních zákonech
- vliv způsobu obhospodařování určité části lesů na okolní lesní majetky (vítr, hmyz aj.)
- polyfunkčnost lesního majetku
- zvláštnosti lesního majetku

Polyfunkčnost lesního majetku spočívá v tom, že les mimo funkce produkce dřevní hmoty poskytuje celou řadu jiných funkcí, tzv. externalit. Externality, (vnější efekty) jsou činnosti, účinky nebo efekty, které ovlivňují jiné subjekty mimo sféru trhu, což zejména platí pro ochranné, ekologické, zdravotně hygienické a kulturně naučné funkce lesa. Poslední dvě jmenované funkce jsou často označovány jako sociální funkce (IUFRO) nebo jako mimotržní funkce lesa. Pro externality je charakteristické, že soukromé náklady nebo přínosy se nerovnají nákladům nebo přínosům společenským. Rozbor veřejných statků a externalit ukazuje, že k jejich efektivnímu obstarání nestačí pouze tržní mechanismus, ale musí pomoci státní regulace. Ta se snaží udržet pod kontrolou negativní externality, vytvářené tržním mechanismem, a podporuje pozitivní externality, trhem v potřebném rozsahu nezabezpečené. Proto je ve světě i u nás les jednoznačně chápán jako funkce produkční, přičemž se,

s postupujícím časem a rostoucí sociálně ekonomickou vyspělostí společnosti, význam externalit lesa zvyšuje.

A proto jsou pro stát stejně důležité i funkce produkční, a to zejména:

- produkce ekologicky čisté, obnovitelné suroviny,
- finanční příjem (výnos státních lesů, daně),
- vliv na majetkovou stabilitu vlastníka (subvence, dotace, úhrada nákladů na práce celospolečenského významu, výpomoc při živelných událostech),
- možnost finančních záruk. (Oliva, 2006)

2.8 Působení státu na vlastníky lesů

Společnost, stát, vláda a její orgány se nemohou distancovat od úrovně obhospodařování lesa jako soukromého, tak i veřejného statku. Je úkolem státních orgánů všech stupňů, aby svou činností zabezpečovaly efektivní zacházení s lesem jako přírodním zdrojem a současně veřejným statkem, a to prostřednictvím přímých (legislativních) a nepřímých (zvelebovacích a přesvědčovacích) nástrojů.

Stát vystupuje vůči vlastníků lesů jako:

- a) nositel státní moci*
- b) zákonodárce*
- c) poskytovatel subvencí, dotací, ale také výběrčí daní*
- d) jako konkurent svými lesy.* (Oliva, 2006)

ad a) nositel státní moci

Ministerské nařízení č. 165/1895 – řádná organizace lesní dohlédací služby

- Zajištění LTM
- Myslivost a rybolov

- Zlepšení pěstění lesů poučováním majitelů lesů
- Vedení správy lesů svěřených ministerstvu
- Politické orgány vedou řízení v odborných věcech
- Podpora politickým orgánům v dozoru nad lesy

Zákon č. 82/1918 Sb. o prozatímní ochraně lesů

- XIV. oddělení MZe v Praze - nejvyšší instance lesní inspekce

Zákon č. 125/1927 Sb. o organizaci politické správy

- Lesní dohlédací služba – oddělení politických úřadů

Ustaveno komisařské vedení lesních služeb, které zahrnovalo:

- Hrazení bystřin
- Státní lesy a statky
- VI. odbor MZe
- Lesní dohlédací služba
- Lesnické školství a výzkum

Vládní nařízení č. 229/1942 Sb. – zrušeny lesní dohlédací obvody (79) a zřízeny lesní dohlédací úřady (15)

- úkoly v HÚL
- agenda uznávání a evidence semenných porostů
- metodické řízení sdružených lesů
- funkce nižších mysliveckých úřadů
- evidence a povolování holých sečí, příkazy k těžbě

- distribuce a zpracování dřeva

Zákon č. 195/1946 Sb. o použitelnosti předpisů z doby nesvobody – zrušil lesní úřady a jako lesní referáty začlenil do ONV

Lesní zákon č. 166/1960 Sb. zavedl termín „státní péče o lesy“

- Pracovníci zůstali nadále v kompetenci odborů zemědělství, lesního a vodního hospodářství ONV a KNV

Ministerstvo vodního a lesního hospodářství (MLVH) – ústřední orgán státní správy LH

Orgány státní správy lesního hospodářství při ONV a KNV

Rozdělení SSLH mezi MZe a MŽP

- MŽP – ústřední orgán SSLH
- MZe – ústřední orgán hospodářského řízení lesů

Zrušení KNV – přechod většiny kompetencí na ONV, část na MZe

Zákon č. 282/1991 Sb. o České inspekci životního prostředí a její působnosti v ochraně lesů

Zákon o lesích č. 289/1995 Sb. – sjednocení SSLH pod MZe

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny - MŽP

- Vrchní státní dozor v LH
- SSLH v národních parcích

ad b) zákonodárce

- V České republice je to Parlament, skládající se ze dvou komor - Poslanecká sněmovna a Senát.

- V oblasti právní úpravy není zákonodárce ničím omezen, může normovat kteroukoli oblast společenských vztahů, aniž by k tomu potřeboval zvláštní zmocnění. Může dojít k tomu, že zákon nebo některé jeho ustanovení odporuje ústavnímu řádu. V takovém případě zákon nebo jeho část může zrušit Ústavní soud.

ad c) poskytovatel subvencí, dotací, ale také výběrčí daní

- Pojem dotace se v ekonomice rozumí jako peněžitý dar, dar, který je spojen s úhradou ze strany státu (vlády nebo zákonodárského sboru) nebo územněsprávního celku nějakému subjektu v zájmu snížení ceny určitého statku, jehož poskytování je ve „veřejném zájmu“.

ad d) jako konkurent svými lesy

V této oblasti je velmi problematický zásah státu. Jakékoliv fiskální zvýhodnění některé vlastnické kategorie, tj. zvýhodnění jejího vztahu ke státnímu rozpočtu (v oblasti přímých a nepřímých daní, poplatků, investičních a provozních dotací, sociálního a zdravotního zabezpečení), ohrožuje ekonomiku lesních majetků ostatních vlastníků. Zvýhodnění umožňuje přijímat horší cenové nabídky při prodeji dřeva, při pořizování lesnické mechanizace a ostatního lesnického materiálu, stejně jako vyšší mzdové požadavky. To vede postupně k deformaci cenové hladiny, protože rovnocenné postavení jednotlivých kategorií vlastníků na trhu dříví, pracovních sil a ostatních vstupů do lesní výroby je základní podmínkou pro plné uplatnění konkurence, jejíž pozitivní vliv na cenovou hladinu a růst produktivity práce nelze ničím nahradit. Možnost kompenzace z vnitřních zdrojů vlastníka je omezená, protože pružnost lesní výroby v přizpůsobování krátkodobým výkyvům i dlouhodobým trendům národního a světového hospodářství je z mnoha objektivních důvodů malá. Zhoršené konkurenční postavení znevýhodněných subjektů proto vede u lesních majetků s marginálními produkčními poměry až ke ztrátě výnosovosti. Funkční poslání lesů a charakter jejich růstových procesů nedovolují jejich ponechání ladem, ani na přechodnou dobu, a nevyhnutelným důsledkem je pak většinou tlak vlastníků na pomoc státu. Zdroje prostředků státního rozpočtu tvoří především daně. Z toho je zřejmé, že jak prvotní fiskální zvýhodnění, tak jím vyvolané státní subvence a dotace jdou na úkor daňového poplatníka. Na druhé straně je třeba připomenout, že zcela reálně existuje i opačné nebezpečí systémového ekonomického znevýhodnění subjektů

obhospodařující lesy ve veřejném vlastnictví (státní, komunální) tím, že jim jsou legislativní cestou nebo výkonnými orgány státní moci ukládány povinnosti nebo omezení, která vyvolávají, nebo alespoň umožňují, ekonomicky neracionální chování. Toto nebezpečí má zpravidla dvě krajní podoby. Na jedné straně podobu požadavku na přednostní uspokojování tzv. veřejného zájmu v lesích, na druhé straně požadavku na nepřímou podporu soukromého sektoru např. poskytováním ekonomicky nevýhodných služeb a omezováním těžby a prodeje dřeva v období přesycenosti jeho trhu. (Oliva, 2005)

3. ANALÝZA SOUČASNÉ VLASTNICKÉ STRUKTURY V ČR

3.1 Lesy v České republice

Z roku 1920 pochází první údaj o rozloze lesní půdy v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Tento údaj byl později upravován po změně hranice tehdejšího Československa. Do roku 1930 se lesní půda příliš nezměnila, ubylo jí pouze 0,6 %. K výrazným změnám došlo v poválečném období, jen do roku 1960 narostla lesní půda (oproti roku 1930) o 6,4%. (Gross, Roček, 2000)

Česká republika je zalesněná na cca 34% své rozlohy. V jednotlivých oblastech státu se lesnatost liší, nejmenší je v nížinách a největší v horských a podhorských polohách. Tak máme např. okresy s lesnatostí nad 50 % a okresy s lesnatostí menší než 15 %. Plocha lesních pozemků činila v roce 2002 2 643 058 ha.

Významným ukazatelem je plocha lesa na jednoho obyvatele, která představuje poměr mezi výměrou lesů a počtem obyvatel, což lépe vystihuje strukturu vztahů mezi lesem a člověkem. Tento poměr je důležitý, neboť stále více lidí potřebuje rozmanité funkce lesů (spotřeba dřeva, rekreace). Současně však les silněji zatěžují např. odlesňování pro výstavbu, energetická a dopravní síť. V České republice činí plocha lesů na 1 obyvatele 0,25 ha. (Oliva, 2006)

3.2 Vlastnická struktura lesů České republiky v současnosti

Pro rok 2007 se ve vlastnické struktuře porostní plochy pozemků nic nezměnilo. Česká republika vlastní největší podíl lesů 61,5%, další významný podíl tvoří soukromníci,

obce a města 16%. Ostatní vlastníci jsou zastoupeni menším podílem. Ke změnám vlastníků v poslední době nedochází.

Podíl s názvem „původní státní“ postupně mizí s novým zařízením („původní státní“ zahrnují lesy, kde nelze v LHP jednoznačně rozlišit, komu opravdu les patří, zařízen a schválen byl jako státní majetek, majetky se postupně vydaly a soukromníci hospodáří dle výpisu LHP). Nové LHP si nechají zpracovat až při obnově LHC. Mírně klesá i počet lesních družstev a společenství. (Zpráva o stavu lesa a lesního hospodářství ČR, 2007)

Restituční proces je až na výjimky ukončen, ale i tak se podíl státního vlastnictví stále ještě pozvolna zmenšuje. U některých právně komplikovaných případů dosud rozhodují o oprávněnosti restitučních nároků v odvolacím řízení i mimo něj soudy.

Obecně lze konstatovat, že vlastnická struktura bude vždy doznávat určitých změn. Roztříštěné majetky je nutné slučovat a u velkých vlastníků jsou v platnosti arondační programy¹⁰. Směny, nákupy, prodeje aj. jsou na denním pořádku. K větší procentuelní změně ve vlastnické struktuře by však dojít v následujících obdobích při současné legislativě nemělo. V otázce tzv. církevního majetku, tj. majetku, jehož původními vlastníky byly církve, náboženské řády a kongregace, nedošlo v posledních letech k žádným změnám a nebylo do roku 2007 právně upraveno. Tento majetek je stále podle ustanovení §29 zákona č. 229/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů, „blokovan“ a nelze jej z vlastnictví České republiky převést. Předmětem diskutovaného nároku církví je cca 170 tis. ha lesních pozemků, což představuje cca 6,5 % celkové rozlohy lesních pozemků na území České republiky. Ministerstvem kultury byl zpracován návrh věcného záměru zákona, kterým by mělo být navrženo dořešení vztahu mezi státem a církví. (Zpráva o stavu lesa a lesního hospodářství ČR, 2007)

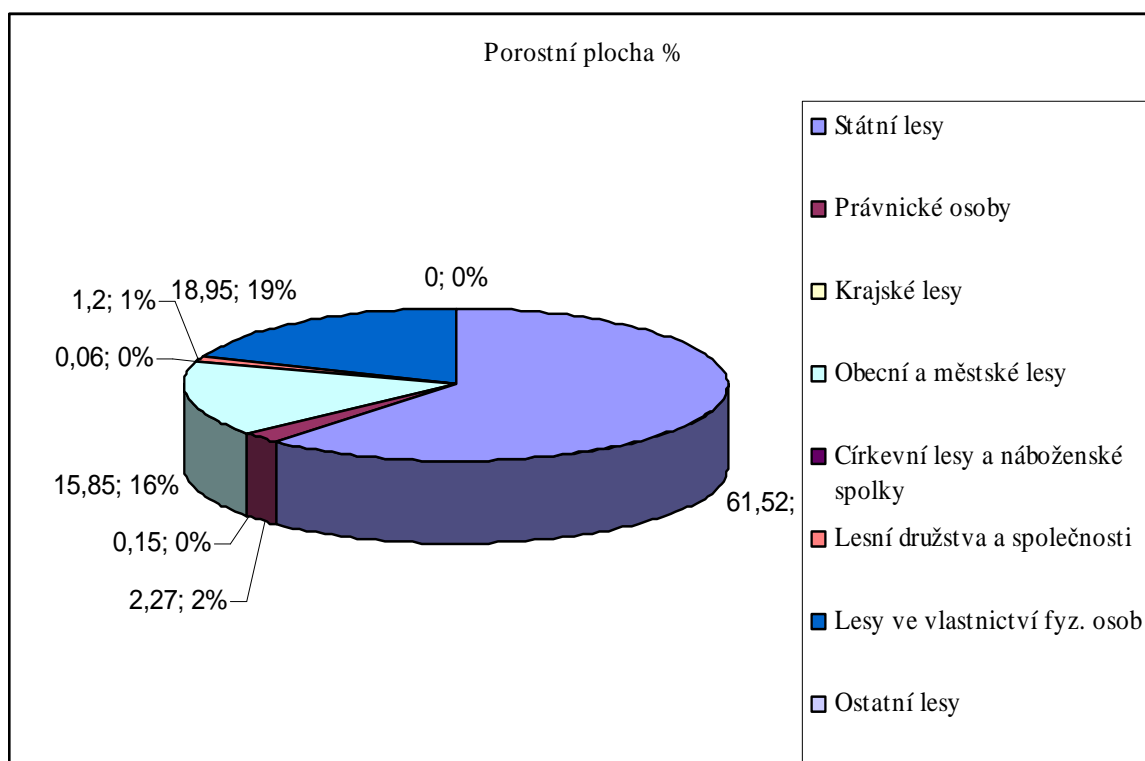
¹⁰ Arondační programy - je scelování, zaokrouhlování. V podstatě jde o to, aby se lesní celky spojovaly pro lepší efektivitu hospodaření. Část lesních pozemků vlastněných státem a spravovaných LČR by, se měla privatizovat a pozemky by měly také přecházet na obce v rámci restituce.

**Tab. č. 3 Vlastnická
struktura lesů za rok 2007**

Zdroj: **Ministerstvo zemědělství
České republiky** – Úsek lesního
hospodářství: Zpráva o stavu lesa a
lesního hospodářství České republiky

Vlastnictví	Porostní plocha
	%
Státní lesy	61,52
Právnícké osoby	2,27
Krajské lesy	0,15
Obecní a městské lesy	15,85
Církevní lesy a náboženské spolky	0,06
Lesní družstva a společnosti	1,2
Lesy ve vlastnictví fyz. osob	18,95
Ostatní lesy	0

Graf č. 3

4. SROVNÁNÍ VLASTNICKÉ STRUKTURY S LESNICKY VÝZNAMNÝMI ZEMĚMI EVROPSKÉ UNIE

V této kapitole bych ráda představila okolní státy a státy v EU, postavení vlastníka vůči jejich státu, práva vlastníků a organizací.

4.1 Spolková republika Německo – se zaměřením na Bavorsko

V Bavorsku je postavení osoby hospodařící v lesích ve vlastnictví státu upraveno zejména zákonem o zřízení podniku „Bavorské státní lesy“ ze dne 21. 4. 2005. Tento předpis je výsledkem dlouhodobých diskusí, které v současnosti probíhají také u nás.

Hospodářská správa lesů ve vlastnictví státu byla svěřena lesním úřadům tvořící ve svém souhrnu státní lesní správu (SLS). SLS zčásti vykonávala vrchnostenskou veřejnou správu v lesích, které se v tuzemsku nejvíce blíží postavení správ národních parků a současně je orgánem státní moci výkonné.

Bavorské státní lesy (BaySF) jsou charakteristické jako právnická osoba – lesní podnik se sídlem v Regensburgu - spadající pod ministerstvo zemědělství a lesů. Úkolem je hospodařit na lesních majetcích ve vlastnictví státu příkladným způsobem při dodržování zásad přírodě blízkého způsobu hospodaření a při zohlednění potřeb ochrany přírody, péče o krajinu a vodního hospodářství. Hospodaření v těchto lesích zahrnuje všechna opatření, která slouží k produkci a zhodnocování dříví a dalších lesních produktů, a s tím související činnosti, jako je správa pozemků a nakládání s nimi, zajišťování a zlepšování ochranné a rekreační funkce státního lesa a jeho biologické různorodosti a plnění zvláštních veřejných zájmů včetně výkonu práva myslivosti a rybářského práva.

4.2 Rakouská republika

V Rakouské republice zajišťuje hospodaření společnost Rakouské spolkové lesy, akciová společnost (ÖBf) zřízená spolkovým zákonem č. BGBI. 793/1996 (tzv. zákon o rakouských spolkových lesích 1996). ÖBf byla zákonem zřízena od 1. 1. 1997 jako univerzální právní nástupce. Úkolem této organizace je provozování podniku Rakouské spolkové lesy, dispozice s vlastními nemovitostmi a nemovitostmi ve vlastnictví státu a správa nemovitostí státu.

Hlavním cílem ÖBf je dosáhnout nejlepšího výsledku v hospodaření, a to tak, aby se např. půda udržovala trvale udržitelným způsobem, zlepšovala se její úrodnost, zajišťovala a rozvíjela se mimoprodukční funkce lesa, udržovala zásoba pitné a užitkové vody, zpřístupňovaly se nelesní pozemky, které jsou vhodné pro rekreaci obyvatelstva, hájily se veřejné zájmy v ekologicky cenných oblastech a přírodních památkách, především spolupůsobením při zakládání ploch národních parků a ploch chráněných podle předpisů o ochraně přírody. Při mysliveckém hospodaření je nutné dbát na ekologickou rovnocennost druhů.

4.3 Slovenská republika

Lesní majetek je ve Slovenské republice spravován podle zákona č. 326/2005 z.z., o lesích, v platném znění tuto složku vykonává pouze právnická osoba, jejímž zřizovatelem nebo zakladatelem je ministerstvo zemědělství nebo právnická osoba, která má takové postavení podle zvláštních právních předpisů. Toto oprávnění neplatí zejména ve vojenských újezdech a na plochách sloužících obraně státu, kde zřizovatelem je Ministerstvo obrany SR. Státní lesy obhospodařuje podnik Lesy Slovenské republiky (LSR) se sídlem v Banské Bystrici. Další část lesů spravuje pod působením Ministerstva zemědělství SR Lesopol'nohospodársky majetek Ulič, š.p., Štátne lesy TANAP a školní lesní podniky. Zbývající lesy jsou spravovány státními organizacemi lesního hospodářství podléhající ministerstvu obrany (v současné době státní podnik Vojenské lesy a majetky SR).

Hlavním úkolem LSR je správa lesního a jiného majetku se zaměřením na geodetické a kartografické práce, přes obrábění kovů, poskytování softwaru, provozování cestovní kanceláře či bufetů.

4.4 Polská republika

V Polské republice zajišťuje hospodaření Státní lesní podnik Státní Lesy (Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe), který byl zřízen jako zvláštní organizační jednotka. Hospodaření se vztahuje nejen na lesy na území národních parků, ale také na lesy, které tvoří Fond státního zemědělského vlastnictví.

Úkolem je hospodaření v lesích, nakládání s pozemky a jinými nemovitostmi nebo s nemovitostmi sloužícími lesnímu hospodářství, které zajišťují evidenci státního majetku a zjišťují jeho hodnotu. Hospodaření se podřizuje LHP, který je zpracován pro jednotlivé kanceláře nadlesního (nadleśnistwa) a lesnickou činnost vykonávají vlastní zaměstnanci. LP plní úkoly jako např. lesní stráž: vytvářejí vzorové lesní komplexy na podporu trvale udržitelného hospodaření v lesích, zpracovávají pravidelnou velkoplošnou inventarizaci stavu lesa a vedou banku dat o stavu lesů a lesních zásob, vykonávají poradenskou činnost vůči soukromým vlastníkům lesa, koordinují a provádějí pravidelná hodnocení stavu lesa a lesních zásob a prognózy změn v lesních ekosystémech, vyhotovují zprávu o stavu lesů a zprávu o výsledcích finančního hospodaření.

4.5 Dánsko

Je to země, která cílevědomě zlepšuje stav svých lesů a tím i životního prostředí celého státu. Dnes lesy tvoří jen 12% rozlohy, ale před sto lety to byla pouze 4%. Na tomto území se rozkládají nejen zemědělské kultury, ale také rozsáhlé vodní plochy ledovcového původu a rozsáhlá vřesoviště. Nachází se zde dvě chráněná území (Vetjerna 60 km² a Hansted 30 km²), 7 maloplošných rezervací se rozkládá na ostrovech.

Období Vánoc je velice důležité nejen pro národní hospodářství, ale i pro drobné majitele lesů, neboť Dánsko je velkým vývozcem vánočních stromků. V roce 1991 prošel dánský výzkumný ústav modernizací, kde došlo ke sloučení, místo 12 na 6 výzkumných oddělení.

Pro tuto zemi představují vřesoviště nezapomenutelnou přírodní formaci. Rozdělují se do tří období, z nichž třetí období se vyznačuje vyhlášením přírodního parku.

4.6 Finsko

V průběhu 19. století lesní porosty ve Finsku zcela vymizely. Zapříčinila to lesní těžba. Později vlastníky lesa vedly důsledky těžby ke zlepšení nových postupů v lesním hospodaření a k obnově lesů. Nástupem 20. století se výrazně zlepšoval stav lesů.

Finské lesy jsou většinou v soukromých rukou, zejména se to vztahuje na rodinnou tradici. Jsou zde tzv. rodinné lesy, které představují 60% všech lesů a zajišťují 86% objemu těžby

dřeva. Finsko v porovnání s Českou republikou má odlišnou přírodu, ale také nepřerušenu rodinnou tradici.

Rodinné lesy tvoří 444 tisíc lesních hospodářství. Cílem bylo vytvořit spolupráci mezi malými vlastníky lesů. První sdružení bylo založeno v roce 1907 – Asociace pro hospodaření v lesích. Celkem existuje 154 asociací pro hospodaření v lesích. Všechny jsou spravovány majiteli lesů. Poskytují vlastníkům prostředky a služby od sázení až po těžbu dřeva.

4.7 Holandsko

V roce 1868 byl zaznamenán poslední údaj, který tvrdí, že poslední původní les byl člověkem vytěžen. V Holandsku se lesní hospodářství snaží o vyšší atraktivitu lesů pro zvěř i pro člověka. Holandsko nepatří mezi zalesněné státy, ale najdeme zde přírodní lokality a to i přes to, že se jedná o jednu z nejlidnatějších zemí v Evropě (16,3 mil obyvatel = 484 obyvatel/km²).

Holandsko má okolo 360 000 ha lesů, což tvoří 10% rozlohy státu. Každoročně rozloha roste o 1400 ha. Najdeme zde 30 různých typů lesů, z toho největší plochu zaujímají vysoké lesy. Do konce 19. století byly téměř všechny lesy v rukou soukromých osob. V roce 1899 byly vyhlášeny státní lesy. Mezi prvními úkoly bylo zalesňování vřesovišť a vátých písků. Po roce 1960 bylo mnoho malých vlastníků lesů nuceno prodat lesy státu, ochránářským či provinčním organizacím.

Za posledních 20 let se holandské lesnictví značně proměnilo. Trendem je přechod od monokultur k různým variantám lesů užitečným pro mnoho následujících funkcí. Poklesl ekonomický význam těžby dřeva a upřednostňovány jsou funkce lesa např. rekreační, vodohospodářský a přírodoochranný, v současnosti těžko uchopitelný pro ekonomické kalkulace. Lesní hospodářství se zaměřuje na využívání přírodních procesů, kde je to možné, a snaží se o pěstování věkově rozrůzněných porostů. Proces je od 80. let podporován vládou, lesním průmyslem i vlastníky lesů.

4.8 Portugalsko

Území Portugalska se dělí do tří odlišných částí, a to na kontinentální hornatou oblast, dále na atlantskou a mediteránní část (planicies), která se nachází v úzkém pásu

podél pobřeží. Severní kontinentální část je hornatá s nejvyšší horou - Torre v pohoří Serra da Estrela (1993 m n. m.). Nejvyšší hora republiky se nachází na Azorech (Pico Alto s 2351 m).

Portugalské lesy zaujímají 38% rozlohy, dalších 23% tvoří mezernaté stromové a keřové formace, ostatní připadá na zemědělsky využívané plochy. 78% lesů patří soukromým osobám, 12 % připadá na obce a provincie, 7 % je v držbě papírenských průmyslových podniků. Stát zpravuje pouhá 3 % rozlohy lesů. Soukromé lesy tvoří nemalou součást zemědělských podniků a 71 % těchto lesů nemá větší výměru než 4 ha. 1 % ze soukromých lesů má výměru přes 100 ha. Zemědělské půdy jsou zalesněny v rámci nejrůznějších projektů dotovaných z fondů EU.

Lesnický sektor v republice se podřizuje ministerstvu zemědělství, zaujímá postoj k rozvoji venkova a rybolovu. Dalších 20 % lesů patří národním parkům, lesy ochranné a lesy zvláštního určení patří pod jurisdikci ministerstva pro životní prostředí.

4.9 Skotsko

Větší polovina lesů Británie se nachází ve Skotsku, nejsevernější části ostrovní říše. Přirozené lesy jsou ztraceny a současná potřeba dřeva je až z 85 % kryta dovozem. Od 20. století se intenzivně zalesňuje na území Británie, kde kdysi pokrýval les 4/5 území. Většina lesů je tvořena plantážemi introdukovaných druhů. Složení lesních porostů mj. naznačují i plochy sledované v rámci monitorovacího programu pro sledování zdravotního stavu lesů (8112 stromů - z toho 65 ploch - smrk sitcha, 50 - smrk ztepilý, 80 - borovice lesní, 58 - buk lesní a 82 - duby).

Strategické cíle a priority skotského lesnictví se zaměřují zejména na maximalizaci hodnoty lesních zdrojů, zabezpečení rozmanitosti lesních zdrojů pro budoucnost, přispění lesnictví pro zlepšování životního prostředí, vytváření příležitostí obdivovat stromy a lesy a pomoc při využívání lesů.

4.10 Turecko

Je země, která leží na východním okraji evropského kontinentu, hraničí se třemi moři a zahrnuje jedno moře vnitřní. Je charakteristická zeměpisnou, podnební, hospodářskou i sociální rozmanitostí. V krajině se nachází bohaté roviny v západních

a centrálních provinciích, také hory na východě, hory příkře spadající k pobřeží na severu a částečně i na jihu. Na severozápadě a v centrálním Turecku je několik větších jezer a údolí delších řek s úrodnou půdou. Velká většina (64,9 %) obyvatelstva žije ve městech (především Istanbul, Ankara a Yzmir), nejhlidnatější je severozápad, západ a jižní pobřeží Turecka.

Území Turecka je velice bohaté z hlediska flory, ale i fauny, v porovnání s evropským kontinentem vzhledem ke geografické pestrosti. Většina lesů je ve vlastnictví státu, území se rozkládá na 20 703 122 ha půdy. Polovina lesů je částečně využitelná, zbytek jsou lesy neproduktivní a jejich rozložení je velmi různorodé - některé oblasti jsou téměř bezlesé. Na obyvatele připadá 0,16 ha lesů, resp. 17,7 m³ z celkové zásoby dřeva. Pouze 18 492 ha lesů (méně než 1 %) je v soukromém vlastnictví. V roce 1991 bylo obnoveno Ministerstvo lesnictví, v současnosti přejmenované na Ministerstvo životního prostředí a lesnictví. Organizace je jediná zodpovědná za zachování, obhospodařování a udržitelný rozvoj všech národních lesních zdrojů v souladu se zákonnými normami, hospodářskými plány a vývojovými cíli státu.

4.11 Estonsko

Estonsko se nachází v severní části smíšené lesní subzóny, pro kterou jsou charakteristické jedlové háje s přimíšenou borovicí, břízou a s menším zastoupením lípy, osiky a dubu. Tyto lesní typy převážně rostou pouze na bohatých půdách, které ale mizí důsledkem intenzivního pěstování. Borovice a dominantní porosty spíše rostou na chudých půdách. Lesnatost země je 46 % na ploše 2 015 500 ha.

V roce 1995 byla schválena nová lesnická politika, která podporuje současný efektivní rozvoj lesního hospodářství. Estonská lesnická politika a nový lesní zákon z r. 1998 stanovují státní role v lesnictví jako povinnost udržovat vyváženost produkce dřeva, pečovat o ochranu lesa a podporovat soukromé vlastnictví lesů. Struktura současného vlastnictví lesů: 36 % státní, 38 % privátní (soukromé), 26 % čeká na reformu ve vlastnictví.

5. MOŽNOSTI PRIVATIZACE LESŮ

Jak sám slovní základ slova *privatizace* napovídá, jedná se o částečný nebo úplný převod veřejného majetku do privátní sféry. V historickém vývoji vlastnictví lesů najdeme přesuny, které bychom mohli privatizací nazvat a to od 12. století až po dnešek. Jejich důvody a formy byly rozdílné a můžeme je rozdělit do těchto skupin:

- privatizace darem
- privatizace prodejem
- vložení lesního majetku jako podílu do obchodní společnosti
- restituce (navrácení) dříve zestátněného majetku
- privatizace lesnických obslužných činností

5.1 Privatizace darem

V českých zemích se jedná o historickou formu, která byla uplatněna zejména při tzv. kolonizaci, kdy církevní řády, nově zakládaná města i šlechtické rody, které se chtěly podílet na osídlení neprostupných pohraničních oblastí, dostávaly od panovníka darem rozsáhlá lesní území. Tento způsob byl rozšířen zejména ve středověku.

5.2 Privatizace prodejem

Privatizace prodejem je možná i dnes, kdy právnická osoba obhospodařující státní lesy může některé, pro stát nevýhodné a obtížně obhospodařovatelné lesy, prodat se souhlasem zakladatele (příslušného ministerstva) případnému zájemci. Jedná se zejména o malé plochy, obtížně přístupné, obklopené jinými vlastníky nebo zemědělsky obdělávanou půdou. Privatizace prodejem není a nikdy zřejmě nebude formou, která by výrazněji snížila procentický podíl státního vlastnictví. Důvodem je zejména nízká kapitálová výnosovost lesních majetků (cca 1-2%), kdy jen na finančním trhu jsou známy jednodušší možnosti s vyšším zúročením kapitálu.

5.3 Privatizace vložení lesního majetku do obchodních společností

Jedná se o formu, kdy vlastník veřejného majetku (stát nebo obec) vloží svůj lesní majetek nebo jeho část jako kapitálový podíl do obchodní společnosti. Tento způsob privatizace byl v ČR použit v 90. letech po přijetí zákona č. 172/1990 Sb. o navrácení majetku obcím v několika případech, kdy obec vložila svůj lesní majetek jako podíl do obchodní společnosti. Některé tyto společnosti dodnes úspěšně fungují. Jsou však známy i případy, kdy společnost prošla konkurzem a v něm přišla obec i o svůj lesní majetek.

V zahraničí je zřejmě největším a nejznámějším případem této formy privatizace vložení švédských státních lesů Dömain Werke jako podílu do firmy ASSI, čímž vznikla smíšená společnost Assi-Dömain, jejíž akcie byly prodávány soukromým vlastníkům. Tato privatizace skončila však velkým nezdarem a společnost Assi-Dömain po řadě neuvážených investic v celé Evropě skončila v úpadku. Švédskému státu se podařilo vykoupit bývalé státní lesy zpět do vlastnictví státu, avšak za velké finanční prostředky.

Další příklad privatizace se odehrál na Novém Zélandu. Politikové se zde rozhodli zrušit specifickou charakteristiku státních lesů a vrátit se k starému modelu státních lesů jako výrobně tržních statků s finančním ziskem pro stát. V 80. letech minulého století se ministr financí rozhodl pro koncepci tamního podniku Státní lesy, která se zabývala rozvojem trvale udržitelného obhospodařování hospodářských lesů a ochranu původních lesních ekosystémů. Dřevařské subjekty si mohly pronajmout státní lesy. Firmy byly získány ze tří kontinentů (americké, australské, tchajwanské i malajsijské). Později se ukázalo, že podnik Státní lesy byl navíc a posléze byl zrušen. Pronajímatelé měli za cíl těžbu a příjmy z ní, než aby udržovali produkci lesů. Jejich úvahy vedly k neomezování podnikatelské aktivity státem, a proto ve smlouvách nebyl zmíněn pronájem lesů a nebyla stanovena povinnost obnovy lesa po těžbách. Vysvětlení je zřejmé, ministr financí a poradci neměli lesnické znalosti a zkušenosti. Po dvou letech začala klesat lesnatost Nového Zélandu.

5.4 Privatizace formou navrácení dříve zestátněného majetku (reprivatizace, restituce)

Počátek tohoto období se datuje od vydání prvních tzv. restitučních a privatizačních zákonů spojených se změnou politických poměrů v ČR po roce 1989, které již bylo až na ojedinělé případy uzavřeno. (Drobník, 2007)

Východiskem byl scénář ekonomické reformy v podmínkách České a Slovenské Federativní republiky, o jehož vypracování do 1. září 1990 požádalo vládu ČSFR Federální shromáždění. Ve scénáři byla ekonomická reforma definována jako změna ekonomických institucí a vztahů mezi nimi. Jejím cílem měl být přechod od centrálně plánované k tržní ekonomice. Na rozdíl od předcházejících reformních pokusů nemělo jít o zdokonalení ekonomického systému, ale o jeho principiální změnu.

Scénář charakterizoval nebezpečí spojená s odkládáním reformy a jejím dělením do postupných dílčích opatření takto:

- Na všech úrovních se soustřeďuje odpor byrokratického aparátu, který získává čas pro vytváření a upevnění staronových struktur.
- Vůči vyspělému světu je demonstrována nerozhodnost či dokonce snaha vytvořit prostor pro tzv. třetí cestu ekonomického vývoje.
- Přetrvávající instituce nedokáží reagovat na rychle se měnící vnější ekonomické vztahy.
- Rychleji než reformní opatření rostou sociální tlaky nově organizovaných skupin obyvatelstva usilujících o zvýšení podílu na rozdělování vytvořeného produktu. (Domes, 1994)

Stále však není uzavřena otázka restituce církevního majetku, neboť nebyl ve smyslu § 29 zákona č. 229/1991 Sb. vydán restituční předpis, který by upravoval restituci zemědělského a lesního majetku, jehož původními vlastníky byly církve, náboženské řády a kongregace. Ani všechny pozemky ve vlastnictví státu určené k privatizaci podle zákona č. 95/1999 Sb. dosud nebyly převedeny do vlastnictví jiných osob. Hlavní cíl této etapy však splněn byl. Podstatná část pozemkového majetku ve vlastnictví státu byla nejen

předána původním vlastníkům nebo jejich právním nástupcům, ale také již i zprivatizována. Výjimkou je lesní půda, která až na výjimky nebyla do privatizace zahrnuta.

Představy o restituci a privatizaci majetku se utvářely postupně, což se odrazilo i v právních předpisech, jimiž byl tento proces upraven. Z právního hlediska stojí za pozornost, že tyto otázky byly řešeny ne v jednom nebo dvou společných předpisech, ale celým souborem mnohokrát novelizovaných předpisů, s rozdílným a vzájemně nekoordinovaným obsahem a způsobem provádění restitucí. Všechny tyto předpisy se vztahují především na nemovitý, výjimečně i movitý majetek. Většina z nich se však týká pozemků jen proto, že jsou na nich umístěny stavby nebo souvisí se stavbami podléhajícími restitučním nárokům. Pro restituci převážně pozemků, a to zemědělských a lesních (spolu s ostatním zemědělským majetkem) byl určen jen zákon č. 229/1991 Sb., s navazujícím zákonem ČNR č. 243/1992 Sb.

V případě lesů se nejednalo o privatizaci vlastnictví, jako ve výše popsaných případech, ale o privatizaci obslužných činností (les je stále státní, ale práce v něm vykonávají soukromé firmy na základě smlouvy).

Do tohoto období nespadá jen proces restituce a privatizace pozemkového vlastnictví, ale též obnovení úlohy vlastnického práva v pozemkových vztazích. První krok k tomu učinil ústavní zákon č. 100/1990 Sb., který v článku 7 vyhlásil rovnost všech druhů a forem vlastnictví. Následně vydaná Listina základních práv a svobod a na ni navazující legislativa obnovily jedno společné a co do obsahu i postavení vlastníka jednotné a rovné vlastnické právo. (Drobník, 2007)

5.5 Restituce pozemkového vlastnictví

Cílem restitucí, jak vyplývá z příslušných předpisů, bylo obnovení vlastnického práva k majetku osobám (nebo jejich právním nástupcům), kterým bylo v minulosti odňato, a to za účelem zmírnění následků majetkových křivd a pokud obnovení vlastnictví nebylo možné, poskytnout těmto osobám náhradu.

Úprava restitucí vykazuje určité společné znaky, které lze nalézt v každém z restitučních předpisů.

Patří k nim:

- účel restitucí, spočívající ve znění některých křivd, které jsou konkretizovány
- restitučními tituly
- časový úsek (tzv. rozhodné období), v němž měly být tyto křivdy spáchány

Dále sem patří:

- osoby, pro které byly restituce založeny (především fyzické a jen některé právnické osoby)
- osoby, proti nimž restituce směřovaly (především stát a někdy též osoby právnické a fyzické)
- uplatnění nároku oprávněnou osobou ve stanovené prekluzivní lhůtě (pokud nebylo vlastnictví výjimečně obnoveno přímo ze zákona)
- cíl restitucí, spočívající v obnově vlastnictví a v případě překážky pro obnovu, v poskytnutí náhrady (Drobník, 2007)

5.6 Privatizace pozemkového vlastnictví

Jedním ze základů fungující tržní ekonomiky je soukromé vlastnictví výrobních prostředků. V naší společnosti existuje naprostá převaha vlastnictví státního s neidentifikovatelným podílem občana na jeho tvorbě a užití. Pokud nedojde k zásadnímu zvratu v těchto vlastnických poměrech, budou záměry reformy ohroženy. Proto budou realizovány procesy odstátnění a privatizace.

5.6.1 Malá privatizace a restituce

Počátkem 90. let se v Československé republice začala uplatňovat privatizace, která byla zaměřena na malou privatizaci – menší podniky především ve službách a restituce – kde se začaly vracet majetky původním majitelům (dědicům). Cílem bylo rozhodnutí,

jakým tempem se má ubírat. Malá a pomalejší privatizace se zaměřila na převod na akciové společnosti, které by byly v první vlně ve vlastnictví státu. Zřídila by se zvláštní státní agentura, která by směřovala k restrukturalizaci podniku a posléze by se vybral vhodný vlastník. Cílem této přednosti byl výběr vhodného vlastníka. Oproti tomu rychlá privatizace, která nakonec vyhrála, chtěla, aby podniky byly hned privatizovány a příchodem nového vlastníka restrukturalizovány.

5.6.2 Velká privatizace

Právním základem tohoto procesu byl tzv. transformační zákon. Komeracionalizace (odstátnění) podstatné části státních podniků proběhla do konce roku 1990. Současně je třeba provést organizační a finanční restrukturalizaci dnešních státních podniků. Cílem organizační restrukturalizace je vytvoření kapitálově silných, konkurence schopných jednotek. Souběžně s tím bylo přihlédnuto k úkolu naši ekonomiku demonopolizovat včetně zahraničního obchodu.

Cílem finanční restrukturalizace je identifikovat takové podniky, jejichž existující závazky znemožňují jejich komerční životaschopnost. Pro tyto podniky budou hledány cesty, jak je části závazků zbavit. Jedním z výsledků finanční restrukturalizace bude i rozhodnutí o likvidaci podniku.

Dalším krokem v procesu velké privatizace je ocenění podniků a jejich transformace do takové právní formy, která umožňuje privatizaci. Nejčastěji půjde o formu akciové společnosti. Klíčový význam byl ustavení představenstev těchto akciových společností k 31. lednu 1991. Bude-li podnik nabízen zahraničním investorům, jeho ocenění a prodej budou probíhat na základě individuálních projektů, které budou podle významnosti projektu pod přímým dohledem vlád a zastupitelských orgánů.

Prodej majetkových účastí na státních podnicích (v rámci velké privatizace) je mimo existující majetkové možnosti domácího obyvatelstva. Úspory obyvatelstva jsou jednak velice malé, jednak byly zjevně pořizovány za účelem realizace běžné spotřeby. Plné použití těchto úspor na privatizační účely by navíc ohrozilo životaschopnost domácích bank a spořitelů. Stejně tak je nemožné zajistit, aby domácí banky nákupy obyvatelstva v širokém měřítku úvěrovaly, neboť se to zcela vymyká jejich kapitálovým možnostem.

Jedinou možností, bylo připojení v širší míře a v relativně krátkém čase domácí obyvatelstvo, tomuto obyvatelstvu bylo nabídnuto majetkové účasti (akcie) “pod cenou“. Technickou stránku této operace řešila metoda tzv. investičních kuponů.

Mimo tuto nestandardní privatizační techniku budou dále využity standardní, mezi které patří zejména:

- preferenční prodej majetkových podílů (akcií) zaměstnancům, popř. i majetkovým fondům obcí a měst
- prodej majetkových podílů nebo celé hodnoty privatizovaných podniků tuzemským i zahraničním investorům za tržní ceny,
- vložení akciového kapitálu do společných podniků se zahraniční kapitálovou účastí,
- leasingový pronájem části nebo celých podniků zaměstnaneckým kolektivům nebo soukromým podnikatelům. (Domes, 1994)

5.6.3 Fond národního majetku

Výnosy z prodeje podniků soukromým osobám (tuzemským i zahraničním) jsou výnosy z prodeje. Je nutno řešit dnešní zadluženost státních podniků, z toho důvodu, aby do vlastního privatizačního procesu vstupovaly podniky bez zátěže direktivního systému řízení. Musí se vyřešit nelikvidační pohledávky a závazky organizací, které vyplývají z nahromaděných neprodejných zásob i z nesprávně stanovených cenových relací mezi odběrateli ve vztahu k tuzemsku a zahraničí. Jedná se zejména o peníze, které nevypluly z hospodaření peněžních funkcí československé koruny, ale z koruny, která byla těchto funkcí zbavena. V této situaci nelze zacházet s příjmy ani výdaji, které souvisí s přípravou na privatizaci. Byl vytvořen fond státního majetku, který bude podléhat zvláštnímu režimu a který se zaměří na samostatný okruh v oblasti státních aktiv a pasiv.

5.6.4 Liberalizace cen

Ceny, které se stanovily v uzavřené ekonomice, nejsou schopny podávat ekonomickým subjektům informaci např. vztah mezi nabídkou a poptávkou na trhu, informaci o vzácnosti přírodních zdrojů a o negativním vlivu výrobních i spotřebních

procesů na životní prostředí. Liberalizace míří k odstranění překážek, které brání tvorbě cen na základě pohybů a efektivní nabídky a poptávky.

Základními charakteristickými rysy liberalizace cen k 1. 1. 1991 byly:

- uvolnění značné části velkoobchodních cen s přímým propojením na maloobchodní ceny
- zavedení vnitřní konvertibility Kčs vůči volně směnitelným měnám

5.6.5 Vnitřní směnitelnost československé měny

Realizace hospodářské reformy a dosažení vnitřní směnitelnosti Kčs podmínilo získání rozsáhlých zahraničních zdrojů. Šlo v rozhodující míře o tzv. oficiální zdroje - od mezinárodních finančních institucí a vlád. Jejich získání bylo podmíněno členstvím v MMF a akceptovaném programu československé ekonomické reformy MM Fondem.

Rychlost změn v československé ekonomice bylo do značné míry závislé na přílivu zahraničního kapitálu. (Domes, 1994)

5.6.6 Sociální souvislosti ekonomické reformy

Sociální konflikty bude tlumit systém opatření např. vyvolané strukturální nezaměstnaností, likvidací neúčelných pracovních míst, sociální přezaměstnaností. Záměr je udržet podnikatelské aktivity, nepřekročit únosnou míru nezaměstnanosti a tvořivou schopnost pracovních zdrojů.

5.6.7 Strukturální politika

Cílem strukturální politiky je udržet chod národního hospodářství, podpořit žádoucí změny a následný přechod na tržní mechanismus.

5.6.8 Odstátnění, vlastnictví, privatizace

Vytvoření podmínek pro privatizaci zemědělství předpokládá odstranění dosavadního oddělení vlastnických a užívacích práv k zemědělské půdě a komplexní řešení pravidel nakládání se zemědělskou půdou jako s nerozmnožitelným výrobním činitelem. Obnovení výkonu vlastnictví vyžaduje zrušit a upravit veškeré zákonné normy, které znemožňují, aby se vlastníci půdy ujali svých vlastnických práv, a provést soudní

rehabilitaci těch občanů, kteří byli protiprávně svých vlastnických práv k půdě a jinému zemědělskému majetku zbaveni.

Státní půdu a půdu, jejíž vlastník není prozatím zjistitelný, spravovali Pozemkové fondy, které umožnily půdu nakupovat, prodávat a pronajímat. Příjem z privatizace státní půdy byl součástí státních aktiv.

Pro privatizaci státních podniků zemědělské prvovýroby byly použity celé řady forem podle konkrétních místních podmínek (předání k soukromému hospodaření, pronájem, vytvoření družstev zaměstnanců, obchodních společností spojených se zpracovatelskými podniky, popřípadě i akciových společností. (Domes, 1994)

5.6.9 Privatizační předpisy

Hlavními privatizačními předpisy, na jejichž základě se od počátku 90. let minulého století v ČR uskutečňovala privatizace majetku ve vlastnictví státu, jsou zákon č. **427/1990 Sb., o převodech vlastnictví státu k některým věcem na jiné právnické nebo fyzické osoby (zákon o malé privatizaci), určený k privatizaci vybraných provozních jednotek, a zákon č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby (tzv. zákon o velké privatizaci), určený k privatizaci převážné části ostatního státního majetku.**

Privatizace prováděná podle uvedených právních předpisů se však pozemkového vlastnictví státu dotkla jen okrajově. Pozemky státu byly privatizovány jen spolu se stavbami a jinými zařízeními, které se na nich nacházely. Privatizace hlavní části pozemkového vlastnictví státu byla zahájena až poté, kdy byl vydán zákon č. **95/1999 Sb., o podmínkách převodu zemědělských a lesních pozemků z vlastnictví státu na jiné osoby.** Tento zákon určil podmínky pro privatizaci zemědělské půdy a určité malé části lesních pozemků. Na rozdíl od restitučních předpisů jde stále o aktuální předpis, neboť na jeho základě proces převodů státních pozemků do vlastnictví jiných osob stále probíhá a v brzké době nebude ukončen.

V privatizaci pozemkového vlastnictví sehrál určitou úlohu i zákon č. **172/1991 Sb., o přechodu některých věcí z majetku ČR do vlastnictví obcí,** který je zároveň i předpisem restitučním. Vedle tzv. historického majetku přešel do vlastnictví obcí na

základě tohoto zákona i majetek státu (včetně pozemků), k němuž ke dni 23. 11. 1990 příslušelo právo hospodaření národním výborům, nebo s nímž po tomto datu začaly obce hospodařit způsobem obdobným právu hospodaření. Podmínkou však bylo, že obce s tímto majetkem skutečně hospodařily a neutily jej jiné osoby. Dále pak do vlastnictví obcí přešly obytné domy s pozemky, které se nacházely v katastru obce a byly ve vlastnictví České republiky. Tento majetek přešel do vlastnictví obcí ke dni účinnosti zákona č. 172/1991 Sb., tj. ke dni 24. 5. 1991. Novelizací zákona, provedenou zákonem č. 10/1993 Sb., přešly do vlastnictví obcí ze zákona i rozestavěné objekty komplexní bytové výstavby a věci, k nimž právo hospodaření náleželo organizacím, zajišťujícím investorskou činnost ke komplexní bytové výstavbě. Kromě toho zákon umožnil přechod majetku do vlastnictví obce na její žádost rozhodnutím příslušných státních orgánů (dříve okresní úřadu, nyní krajského úřadu, Ministerstva financí a některých dalších ústředních úřadů). (Drobník, 2007)

5.6.10 Založení právnické osoby Lesy České republiky

Kostru privatizace současných podniků a závodů státních lesů tvořila transformace v právnickou osobu Lesy České republiky a obslužné podnikatelské subjekty - lesní akciové společnosti. Tato koncepce vycházela z podmínky, kterou stanovil ústavní zákon, podle kterého les, který byl historicky v majetku státu, musí také v majetku státu zůstat. Proto bylo přistoupeno pouze k privatizaci obslužných činností a majetku, který je pro realizaci těchto činností potřebný.

Právnická osoba Lesy České republiky byla založena k 1. 1. 1992, po předchozím projednání koncepce ekonomické reformy a statutu této právnické osoby ve vládě České republiky. Převod práv a povinností státu vůči lesům v jeho vlastnictví na jedinou organizaci odpovídá poměrům v Rakousku, SRN a dalších zemích ES. Přijaté řešení je blízké reformní koncepci, která vychází z teze, že naše společnost jako celek se vrací do tržní ekonomiky Evropy současné, nikoliv předválečné, a není důvodů, aby lesní hospodářství bylo výjimkou. Zavedená organizační struktura a zásady činnosti Lesů České republiky byla blízká poměrům rakouským. Rakouské státní lesy mají podobu obchodního podniku, nikoliv rozpočtové organizace a nejsou v žádném směru nadřazeny ostatním vlastníkům lesa - na rozdíl od státních lesů v SRN. Jejich personální a organizační

uspořádání a způsob zabezpečování produkčních i mimoprodukčních funkcí lesů je výrazně orientováno na racionálnost a ekonomickou efektivnost.

Právnícká osoba Lesy České republiky vykonává vlastnická práva k pozemkům a lesním porostům a k objektům tzv. infrastruktury lesa (lesní cesty, objekty hrazení bystřin, hájenky, lesovny aj.). Tento majetek státu spravuje (eviduje, nakupuje, dává smluvně a za úhradu do užívání, vymáhá a přijímá náhrady za odlesnění nebo poškození apod.).

Ve smlouvách, které Lesy České republiky uzavírají s obslužnými podnikatelskými subjekty na roční i víceletá období jsou sjednávány kromě cen i věcné podmínky prodeje dříví a provádění prací. Právnícká osoba Lesy České republiky kryje náklady spojené se svou činností ze svých příjmů, zisk je zdaňován.

Majetek původních podniků a závodů státních lesů byl v rámci privatizačních projektů rozčleněn na část určenou k převodu na právníckou osobu Lesy České republiky a část určenou k převodu na lesní společnosti. První majetková kategorie zahrnovala lesy ve vlastnictví státu a infrastrukturu nezbytnou pro jejich racionální lesnické obhospodařování, tedy majetek, který byl převodem na Lesy České republiky z privatizace vyjmut (alespoň do vydání event. právních aktů, jež privatizaci uloží nebo umožní). (Domes, 1994)

5.6.11 Převod práva hospodaření k lesům ve vlastnictví státu od podniků Státních lesů na Lesy České republiky

Tento převod umožnil privatizaci podstatné části majetku těchto státních podniků bez porušení článku 10 tehdejší ústavy. Všechny podniky byly zařazeny do první vlny privatizace a v určených termínech bylo předloženo více než 190 povinných a konkurenčních privatizačních projektů. Zpoždění ve schvalování projektů způsobilo, že vlastní kuponová privatizace proběhla až v druhé vlně.

Transformace podniků státních lesů zahrnovala následující právní úkony:

- 1) změnu jejich předmětu činnosti, jíž tyto podniky činnosti ztratily právo hospodaření
- 2) převedení práva hospodaření k lesům ve vlastnictví státu na LČR
- 3) převedení části majetku podniků, která měla zůstat ve vlastnictví státu, na LČR

- 4) převedení části majetku podniků, která v souladu se schválenými privatizačními projekty měla přejít na nástupnické soukromé podnikatelské subjekty nebo obce, na Fond národního majetku
- 5) vložení převedeného majetku do akciových společností, zakládaných Fondem národního majetku, nebo jeho prodej soukromým podnikatelským subjektům nebo bezúplatný převod na obce

Změnou předmětu činnosti se podniky státních lesů změnilly v tzv. reziduální podniky, které zanikly po provedení všech úkonů, nezbytných pro jejich zrušení.

Kroky č. 1 až 4 realizovalo dílčími rozhodnutími Ministerstvo zemědělství ČR, krok č. 5 realizoval FNM, a to postupně k následujícím termínům:

1. 7. 1992: Severomoravské státní lesy Krnov
1. 9. 1992: Západočeské státní lesy Plzeň
1. 10. 1992: Východočeské státní lesy Hradec Králové
Jihočeské státní lesy České Budějovice
Jihomoravské státní lesy Brno
1. 11. 1992: Středočeské státní lesy Benešov
Severočeské státní lesy Teplice (Domes, 1994)

Vládou ČR byla schválena privatizace prostřednictvím 90 lesních akciových společností (s přibližně 96 % podílem kuponů) s celkovým jměním 7,7 miliardy Kčs, dále přímé prodeje 10 samostatně privatizovaných jednotek se jměním v celkové výši téměř 240 mil. Kčs společně s ručením omezeným a 14 dalších projektů na privatizaci majetku ve výši 240 mil. Kčs prostřednictvím ostatních forem velké privatizace.

Nejvýznamnějším prostředkem transformace podniků Státních lesů tedy byly lesní akciové společnosti, jako privátní firmy - podnikatelské subjekty, vybavené způsobilostí k odbornému zajišťování lesnických činností (realizace LHP, případně dalších objednaných činností). Lesní akciové společnosti vykonávají objednané činnosti na vymezeném území na základě obchodní smlouvy uzavřené s Lesy České republiky. Lesní akciové společnosti si tedy les nepronajímají.

Podnikatelský zisk lesní akciové společnosti se tvoří:

- a) z plateb od Lesů České republiky za provedení objednaných činností,

- b) z tržeb za dřevo realizované na trhu (po odečtení jeho nákupní ceny a nákladů vynaložených na těžbu, přibližování, odvoz a prodej, včetně režie).

Je třeba zdůraznit, že lesní akciové společnosti dřevo nakupují na pni od Lesů České republiky, neboť se nejedná o jejich lesy, ale o lesy ve vlastnictví státu včetně dřeva v nich.

Transformace podniků státních lesů proběhla postupně. K 1. červenci 1992 bylo založeno 22 lesních akciových společností ze Severomoravských státních lesů Krnov a 17 lesních akciových společností ze Západočeských státních lesů Plzeň bylo registrováno během srpna 1992. Ostatní podniky a závody byly transformovány do konce listopadu 1992. Bylo v zájmu lesního hospodářství, aby proces transformace podniků proběhl co nejrychleji.

Mezi hlavní důvody náležely:

- rychle se prohlubující rozpor mezi rostoucím přebytkem kapacit státních lesních podniků (v důsledku úbytku značné části lesního zázemí) a omezeným možnostem jejich jiného podnikatelského využití především do dispozice nových podnikatelských subjektů,
- obtížné udržování alespoň minimální účinnosti jednotného podnikového řízení, protože nástupnické subjekty se již nyní orientují na zabezpečení svých vlastních podnikatelských záměrů a zájmů,
- závislost konstituování výkonných struktur Lesů České republiky na ukončení činnosti dosavadních státních podniků, které je podmínkou plné delimitace příslušné části majetku a pracovníků,
- dlouhý časový odstup mezi schválením a realizováním privatizačních projektů vytvářel prostor pro záměrné i spontánní dezinformace, které vyvolávaly pocity profesní a sociální nejistoty pracovníků a psychologicky i morálně ztěžovaly jejich adaptaci. (Domes, 1994)

6. DISKUSE A PROGNÓZA VÝVOJE

Můžeme tedy shrnout, že transformace a privatizace podniků státních lesů byla procesem, který:

- převedl obslužný majetek a lesnické činnosti do rukou českých privátních firem
- zajistil navrácení lesních majetků původním vlastníkům
- poskytl pracovní uplatnění bývalým zaměstnancům státních lesů i v jiných sférách podnikání
- prokazatelně zlepšil stav lesa
- zajistil ekonomickou samostatnost a prosperitu státního lesního majetku

Další diskuse o privatizaci lesů v ČR:

Transformační a privatizační model lesního hospodářství ČR, který byl uplatňován od roku 1992 v České republice, měl být nástrojem k přechodu od socialistického výrobního způsobu s vertikálními vazbami k uplatnění strukturálních a organizačních změn ekonomických struktur, vycházejících z tržních principů. Realizace tohoto modelu přinesla v dané době svá nesporná pozitiva, i když byla zpočátku přijímána s velkou nedůvěrou, především konzervativnější částí zaměstnanců, kteří si stěží uměli představit, že práce bude organizovat někdo jiný než oni. Často bylo argumentováno i kritickým pohledem některých zahraničních materiálů. V tomto případě je často uváděna Oborová studie lesního hospodářství; Landell Mills Ltd., která však paradoxně kritizuje reformu pro její privatizační nedůslednost, protože podle ní měl být privatizován i státní les, a přijatou koncepci vidí jako řešení napůl cesty.

Lesnická veřejnost již bezprostředně po zahájení prací na koncepci ekonomické reformy většinou akceptovala princip odstátnění státních lesních podniků formou akciových společností, zřízených na bázi lesních závodů s tím, že vztah těchto společností ke státnímu lesnímu fondu bude založen na hospodářské smlouvě, preferující komplexní provádění obhospodařovacích činností. Současně byla akceptována i zásada, že tato společnost musí nabízet své služby i jiným vlastníkům lesa, mají-li v dostatečné míře využít své kapacity.

Opozice privatizace sdružovala dva proudy:

- první proud vycházel z poměrů první republiky a předpokládal, že lesní akciové společnosti se mají stát vlastníky, resp. nájemci státních lesů v tehdejší těžebním (exploatačním) pojetí,
- druhý proud vycházel z obav o dostatečné respektování mimoprodukčních (ekologických) funkcí lesů podnikatelskými subjekty, pokud lesnický aparát vlastníka (státu) nebude početně dostatečný a nebude mít zodpovědnost tzv. lesního hospodáře.
- Po opakovaných jednáních mezi MZe ČR a zástupci obou proudů byl nalezen kompromis, který uspokojoval nároky ekologicky orientovaných partnerů.

Odstranění ekologicky zdůvodňovaných rozporů vzápětí odhalilo, že mnohem významnější byla snaha o zachování personálně silných státních lesních podniků, resp. rozpočtových organizací. Privatizace měla směřovat výlučně k přeměně dělníků v soukromé vlastníky motomanuální mechanizace, koní a dopravních prostředků, zatímco způsob řízení a chování těchto institucí se měl nadále odvíjet od dosavadní závislosti na státním rozpočtu.

Tento vedoucí motiv se mnohdy kombinoval s regionálními zájmy a vyústoval v námitky vůči kupónové privatizaci, jejíž zásadní předností je nezávislost na konkrétních zájemcích o konkrétní majetkové objekty.

Všechny názorové proudy se v nastupujících reálných poměrech tržní ekonomiky a restitucemi redukované výměry státních lesů musely vypořádat (smířit) alespoň s několika skutečnostmi:

- lesy ve státním vlastnictví nemohou dát příležitost podnikat všem, kdo o to mají, resp. budou mít zájem,
- nově vznikající subjekty musí nabízet své práce a služby v první řadě tam, kde jsou v současné době prázdná místa, t.j. u soukromých vlastníků a obcí,
- existuje několikanásobný přebytek odborného personálu vůči celkové rozloze lesů, a o to větší je tento přebytek vůči zůstatku lesů státních,

- lesnická veřejnost musí aktivně směřovat k vytvoření odborně poradenských, službových a technických struktur, zaměřených na potřeby soukromého sektoru a vycházet ze současného stavu a zkušeností především zemí ES, zejména Rakouska, příp. SRN,
- velkorysost státu vůči úloze lesů vůbec nemůže být ztotožňována s velkorysým tolerováním ekonomické neracionálnosti praktického hospodaření v lesích, které vlastní,
- zřejmě i pro lesní hospodářství platila zásada, že jen rychlá privatizace mohla zajistit úspěch ekonomické reformy jako systémového opatření s mnohostrannými důsledky. (Domes, 1994)

Na konci osmdesátých let představovala Česká republika, jako součást bývalého Československa, standardní socialistickou zemi, i když s určitými specifickými rysy. Ve srovnání s Maďarskem a Polskem, Česká republika téměř neprošla obdobím reforem "perestrojkového typu", soukromý sektor prakticky neexistoval, k systémovým změnám v podstatě nedocházelo a většina klíčových představitelů, a to jak ve státním aparátu, tak i uvnitř komunistické strany, zůstávala na svých postech od normalizačních let po konci Pražského jara v roce 1968. V téže době trpěla ekonomika extrémní hypertrofií těžkého průmyslu, jehož výrobky mohly najít uplatnění většinou pouze na měkkých trzích zemí RVHP a jiných socialistických zemí. Tato hypertrofie byla doprovázena poměrně vysokou energetickou a materiální náročností, extrémně vysokou mírou zaměstnanosti a pokřivenou strukturou obchodu, a to opět ve větší míře, než tomu bylo v sousedících socialistických zemích (Jonáš, 1997). Na druhé straně bylo Československo zemí, jež měla hlavní makroekonomické ukazatele pod kontrolou (Portes, 1989). Skrytá inflace a zahraniční dluh byly nižší než u jiných srovnatelných zemí a Československo představovalo spolu s Maďarskem dvě země s nejlepší nabídkou spotřebního zboží, což mělo své důsledky pro politickou prázdnotu v zemi.

Československo, a později Česká republika, se rychle stala favorizovanou reformní zemí v očích politiků, potenciálních zahraničních investorů a mnoha expertů. Důvody se zdály být nasnadě:

1. Česká ekonomická reforma, která měla pevné ukotvení v ekonomické politice československé vlády po prosinci 1989, byla založena na třech hlavních pilířích:

- rychlých systémových změnách (liberalizaci cen, zrušení státního monopolu zahraničního obchodu, podstatné změně právního rámce, daňové reformě a mnoha dalších);
 - makroekonomické stabilizaci (protiinflační politice, změně režimu směnného kurzu apod.);
 - privatizaci;
2. Česká vláda byla rozhodnuta provádět tyto reformní kroky rychle, a to jak z hlediska ekonomického, tak i právního.
 3. Země byla politicky i sociálně stabilní a vláda se těšila značně silné podpoře obyvatelstva, dokonce i co se týče nepopulárních politických kroků.
 4. Česká republika byla považována za zemi se silnou průmyslovou a kulturní tradicí a s kvalifikovaným a vzdělaným obyvatelstvem. Hypertrofie těžkého průmyslu, jež se ukázala jako důležitá překážka mikroekonomické restrukturalizace, byla do značné míry přehlížena.

V tomto období panovalo všeobecné přesvědčení, že Československo (a v jeho rámci především ČR) má šanci se co nejrychleji stát součástí standardních evropských integračních procesů. (Dlouhý, 1999)

Vláda České republiky projednávala na své schůzi dne 2. února 2009 návrh zákona, kterým se mění zákon č. 95/1999 Sb., o podmínkách převodu zemědělských a lesních pozemků z vlastnictví státu na jiné osoby a o změně a některých zákonů, a zákona, kterým se mění zákon č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů. Předkladatelem uvedeného návrhu zákona byl tehdejší ministr zemědělství, Mgr. Petr Gandalovič.

Účelem předkládané novely je upřesnění podmínek jednak pro urychlení procesu uspokojování restitučních nároků oprávněných osob podle zákona o půdě, jednak pro realizaci možných bezúplatných převodů pozemků do vlastnictví obcí či úplatných převodů pozemků do vlastnictví osob.

V souvislosti s tímto legislativním návrhem ministerstva zemědělství se v posledních dnech objevily zejména v některých hromadných sdělovacích prostředcích

spekulace o určité formě zahájení divoké privatizace půdy, respektive lesů, spravovaných zejména státním podnikem Lesy České republiky. Tyto úvahy zřejmě vychází ze skutečnosti, že návrh novely předpokládá zvýšení výměry lesních pozemků, které by bylo možno využít k bezúplatným převodům na obce, a to ze stávajících deseti na padesát hektarů.

Podnět k této úpravě byl uplatněn v rámci meziresortního připomínkového řízení, a to ze strany některých zájmových sdružení lesního hospodářství. Podle názoru ministerstva zemědělství nelze bez dalšího usuzovat, že takto navržená změna umožní zahájení tvrzené privatizace státních lesů. Zákon i nadále stanoví další limitující podmínky, za nichž může k bezúplatným převodům lesních pozemků na obce dojít a které musí být pro případnou realizaci takových převodů splněny současně.

Ministerstvo zemědělství proto v této souvislosti odmítá ničím nepodložená tvrzení o zahájení privatizace státních lesů, a to zejména za situace, kdy není dokončen proces občanských ani církevních restitucí. Tato skutečnost však nemůže být ani na straně státního podniku Lesy České republiky překážkou k tomu, aby právě tento subjekt spravoval jemu svěřený státní lesní majetek s péčí řádného hospodáře. Je nutno připomenout, že i v současné době dochází ve vztahu k lesům ve vlastnictví státu k některým majetkovým změnám - ať již formou prodeje či směny - které vycházejí z tzv. arondačního programu podniku. Prvořadým účelem tohoto programu je vytvořit takové podmínky, aby bylo možno hospodařit se svěřeným lesním majetkem maximálně efektivně, vždy však v souladu s příslušnými právními předpisy. Proces arondace lesů musí být procesem dynamickým a průběžně se vyvíjejícím. Nevytváří tak – jak je mylně vykládáno – pouze podmínky pro prodej státního lesního majetku, ale současně i pro jeho scelování formou vytváření ucelených komplexů (např. v důsledku prováděných směn), na nichž lze skutečně efektivně a dlouhodobě lesnický hospodařit. (Novák, 2009)

Prognóza dalšího vývoje

Na základě analýzy všech, pro mne dostupných materiálů i názorů lesnické odborné veřejnosti i občanů, lze předpokládat, že v blízké budoucnosti nedojde k žádnému výraznému snížení rozsahu státního lesního majetku privatizací, přestože by pravá část politického spektra mohla o takových krocích uvažovat. K tomuto názoru mne vedou následující důvody:

1. Občané chápou lesy v majetku státu jako jedno z největších národních bohatství a jeho privatizaci by chápali jako „výprodej státního bohatství“, což by bezpochyby znamenalo pokles obliby politické strany, která by privatizaci prosazovala.
2. U státního lesa se předpokládá ochotnější přístup k plnění neprodukčních funkcí lesa, což cítí společnost z hlediska svého životního prostředí jako důležitý faktor
3. Občané nemají nejlepší mínění o původu finančních prostředků, za které by byl les nakupován a svůj nesouhlas by bezpochyby dali najevo při první příležitosti (např. ve volbách)
4. V Evropě a zřejmě ani ve světě se žádný větší a úspěšný případ privatizace státního lesa nerealizoval, což jistě vypovídá o mnoha úskalích a problémech takového kroku.

Nelze vyloučit, že v rámci efektivní správy státního lesního majetku může být určitá část státních lesů prodána jiným vlastníkům, například některé drobné roztroušené lesy, které jsou obklopeny lesy jiných vlastníků a jejich obhospodařování není ekonomicky zajímavé. Tím by se mohl snížit podíl státního vlastnictví v řádu jednotlivých procent, avšak domnívám se, že pro výše uvedené důvody by veřejnost žádné razantní snížení státního lesního majetku nepřipustila.

7. ZÁVĚR

Tématická náplň práce se zabývá pojmem vlastnictví, historií vlastnictví a následnou privatizací a restitucí. Při zpracování bakalářské práce byly použity dostupné literární prameny.

Její smysl vidím v tom, že na základě vývoje vlastnictví v historii a známým dopadům vlastnických změn můžeme prognózovat předpokládané důsledky změn zamýšlených v budoucnosti.

Základním kamenem “Koncepce státní lesnické politiky” by mělo být udržitelné a vyrovnané obhospodařování lesů. Tedy základem je les, který musí být obhospodařován tak, aby byl trvale schopen plnit své základní funkce. Nejen naplnění ekonomických ukazatelů, ale aby se také dobře zhostil úkolů v oblasti ekologie, ochrany lesa a tvorby krajiny.

Všem by mělo jít o dobrou vizi, tedy o politiku jednoduchou, účinnou, ale zejména personálně a finančně zajištěnou, včetně vymezené odpovědnosti. Při všech změnách, které budou probíhat v oblasti vlastnických změn, by se nemělo podléhat krátkodobým a mnohdy krátkozrakým řešením. Vždy by s tímto problémem měla být spojována odborná způsobilost jednotlivých subjektů v rámci privatizačních projektů.

Zákony omezují nakládání s lesem proto, že jde o majetek velmi nadčasový a jeho existence má hmatatelný vliv nejenom na majetky sousední, ale i na život společnosti, a dokonce i planety.

Současná i budoucí legislativa by měla vytvářet příznivé prostředí pro další rozvoj našeho lesnictví nejen v rámci ČR, ale zejména v kontextu celé EU.

Úsilí by mělo být upřeno ke zlepšení dlouhodobé konkurenceschopnosti odvětví lesnictví a udržitelné zvýšení využívání lesních produktů a služeb.

8. LITERATURA

8.1 Citovaná literatura

OLIVA, J.: Lesopolitické aspekty vlastnictví lesů a jeho historický vývoj, Česká zemědělská univerzita v Praze, Provozně ekonomická fakulta, Praha, 2006, str. 27

OLIVA, J.: Lesnická politika, Česká zemědělská univerzita v Praze, Praha, 2005, str. 103

GROSS, J., ROČEK, I.: Lesní hospodářství, Česká zemědělská univerzita v Praze, Praha – Suchdol 2000, str. 145

OLIVA, J.: Stát a vlastník lesa, Česká zemědělská univerzita v Praze, Praha, 2006, str. 47

Ministerstvo zemědělství České republiky – Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem - Úsek lesního hospodářství: Zpráva o stavu lesa a lesního hospodářství České republiky, Brandýs nad Labem 2007, str. 98

Drobník, J.: Základy pozemkového práva, Eva Rozkotová – IFEC, Praha, 2007, str. 175

Domes, Z.: Minulost naší státní politiky a její vztah k dnešku, Lesnictví - Forestry, 40, 1994

Domes, Z.: Vývoj lesního hospodářství po transformaci podniků státních lesů a po restituci soukromého a obecního vlastnictví lesů, Lesnictví – Forestry, 40, 1994 (3), str. 74 - 79

Dlouhý, V.: Situace české ekonomiky seminář - Česká ekonomika očima ekonomů střední generace, 13. 12. 1999, Národní dům na Vinohradech publikováno: 19. 02. 2002

Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Vlastnictví [online]. c2009 [cit. 29. 9. 2009] Dostupné z <<http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Vlastnictv%C3%AD&oldid=4322187>>

Novák, J.: Lesnické fórum: K diskusi o novele zákona o podmínkách převodu zemědělských a lesních pozemků z vlastnictví státu na jiné osoby, [cit. 30. 01. 2009] Dostupné z <<http://lesnickeforum.silvarium.cz/index.php/jii-novak/44-pispvky/57-k>>

diskusi-o-novele-zakona-o-podminkach-pevodu-zemdljskych-a-lesnich-pozemk-z-vlastnictvi-statu-na-jine-osoby>

Domes Z.: Lesnická práce: Problematika ceny státního lesního majetku ve správě Lesů ČR, Ročník 88 (2009), Číslo 3 (2009), [cit. 25. 01. 2010] Dostupné z <<http://lesprace.silvarium.cz/content/view/2313/188/>>

8.2 Ostatní literatura

Havlan, P.: Vlastnictví státu, Spisy právnické fakulty MU v Brně, řada teoretická, Brno 2000

Flora M.: Lesnická práce: Správa státních lesů v okolních zemích, LDF MZLU v Brně, Ročník 86 (2007), Číslo 10 (2007), [cit. 15. 11. 2009] Dostupné z <<http://lesprace.silvarium.cz/content/view/1985/133/>>

Král E.: Lesnická práce: Zajímavé poznatky z Dánska, Trutnov, Ročník 86 (2007), Číslo 12 (2007), [cit. 19. 11. 2009] Dostupné z <<http://lesprace.silvarium.cz/content/view/2044/167/>>

Mládek J.: Lesnická práce: Lesní pohádka finských reforem, Liberální institut, Ročník 86 (2007), Číslo 7 (2007), [cit. 19. 11. 2009] Dostupné z <<http://lesprace.silvarium.cz/content/view/1174/110/>>

Slabý R., Šišák L., Bendl J.: Lesnická práce: Holandské lesnictví, Ročník 85 (2006), Číslo 12 (2006), [cit. 19. 11. 2009] Dostupné z <<http://lesprace.silvarium.cz/content/view/987/99/>>

Král E.: Lesnická práce: Portugalsko – zelná brána do Evropy, Ročník 85 (2006), Číslo 2 (2006), [cit. 23. 11. 2009] Dostupné z <<http://lesprace.silvarium.cz/content/view/76/45/>>

Vančura K., Trejbalová K.: Lesnická práce: Skotové, lesy a lesnictví ve Skotsku, odbor rozvoje LH MZe, Ročník 83 (2004), Číslo 4 (2004), [cit. 29. 11. 2009] Dostupné z <<http://lesprace.silvarium.cz/content/view/385/22/>>

Vančura K.: Lesnická práce: Turecké lesní hospodářství, ÚHUL Brandýs nad Labem, Ročník 86 (2007), Číslo 10 (2007), [cit. 03. 12. 2009] Dostupné z <<http://lesprace.silvarium.cz/content/view/1987/133/>>

Navrátil A.: Lesnická práce: Estonské lesy očima orientačního běžce, Ročník 86 (2007), Číslo 10 (2007), [cit. 08. 12. 2009] Dostupné z <<http://lesprace.silvarium.cz/content/view/1995/133/>>

Holický J.: Lesnická práce: Příprava Podnikatelského konceptu LČR na pozadí historických událostí, Lesy České republiky, s.p., Ročník 86 (2007), Číslo 5 (2007), [cit. 08. 12. 2009] Dostupné z <<http://lesprace.silvarium.cz/content/view/1062/108/>>